תלמוד ירושלמי · מפרשים · חידושי רידב״ז על תלמוד ירושלמי · סדר מועד

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי פסחים

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי פסחים

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רידבז-על-תלמוד-ירושלמי-פסחים/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ג 4
הלכה ד 5
הלכה ה 7
פרק ב 8
הלכה א 8
הלכה ב 9
הלכה ג 11
פרק ג 11
הלכה א 11
הלכה ג 13
הלכה ו 14
הלכה ז 15
הלכה ח 16
פרק ד 17
הלכה ח 17
פרק ה 18
הלכה ב 18
הלכה ג 23
הלכה ד 25
פרק ו 25
הלכה א 25
הלכה ה 28
הלכה ו 36
פרק ז 37
הלכה א 37
הלכה ב 38
הלכה ה 38
הלכה ו 40
הלכה י 41
הלכה יא 43
הלכה יג 44
פרק ח 45
הלכה א 45
הלכה ב 48
הלכה ג 48
הלכה ד 49
פרק ט 51
הלכה ט 51
הלכה י 51
פרק י 51
הלכה א 51
הלכה ה 51
הלכה ז 52

פרק א

הלכה א

(שייך לדף א ע"א בגמ') ר' מנא לא אמר כן ושמרתם וגו' עשה שיהא היום והלילה משומרין ר"ל דלשון ושמרתם משמע שיהא היום והלילה כבר נשמר מן החמץ שיהא המקומות כלם מבודקין מן החמץ ופריך לפ"ז יתחיל בי"ג כדי שיהא כל המל"ע של י"ד כבר משומר ומשני דבזה ס"ל כר' יוסי דאור הנר יפה לבדיקה ופריך לפ"ז יתחיל באור ליום י"ג ומשני דז"א דא"כ יתחיל מר"ח:

הלכה ג

ר"י אומר בודקין אור לארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית ובשעת הביעור וחכ"א אם לא בדק אור לארבעה עשר יבדוק בי"ד. לא בדק בי"ד יבדוק בתוך המועד לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד וכו' וכו' ובגמ' שם מחלפא שיטתיה דר"י דתני ר"י אומר בודקין אור לארבעה עשר וכו' וחכ"א אם לא בדק אור לארבעה עשר יבדוק בארבעה עשר צריך לבדוק ג' פעמים מה אם בשעה שהגיע זמן ביעורו את אמר צריך לבדוק ג' פעמים בשעה שלא הגיע זמן ביעורו לא כ"ש לא צורכה דלא אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד ע"כ ונראה לפענ"ד דה"פ דר"י ס"ל במתניתין דצריך לבדוק ג' פעמים ונפקיה ליה בגמרא מן התורה כנגד ג' פעמים שכתוב לא יראה לך שאור והנה בתורה אינו מפורש רק ג' פעמים אבל אימתי זמניהן אינו מפורש ורק ר"י מחלק הג' פעמים לאלו הג' זמנים אור לי"ד ובי"ד שחרית ובשעת הביעור וחכמים ס"ל דלא בעינן ג' פעמים ודי רק בפעם אחת וא"כ כיון דהכי פלוגתתן איפכא מיבעיא למתני. וחכ"א אם בדק אור לארבעה עשר לא יבדוק בארבעה עשר. אם בדק בארבעה עשר לא יבדוק בתוך המועד דזה הוא עיקר הפלוגתא לנגד ר"י דר"י ס"ל דבעינן ג' פעמים וחכמים ס"ל דדי בפ"א. ור"מ ס"ל דלא מהני בפ"א אלא אפילו אם בדק באור לי"ד צריך לבדוק עוד בי"ד ואפילו אם בדק בי"ד צריך לבדוק בתוך המועד דאז הוי דבר והיפוכו אבל לפי מה דגרסינן השתא וחכ"א אם לא בדק באור לי"ד יבדוק בי"ד ואם לא בדק בי"ד יבדוק בתוך המועד משמע דר"י פליג ע"ז. וס"ל אם לא בדק אור לי"ד לא יבדוק הבדיקה הזה בשחרית אלא הבדיקה של שחרית בודק בעד עצמו אבל הבדיקה של אור לי"ד לא יבדוק שוב וכן אם לא בדק באור י"ד ובי"ד לא יבדוק בתוך המועד ג' פעמים בעד אור לי"ד ובעד י"ד ובעד המועד ע"ז קשה דהיא שיטה מחלפת דהא אינו צריך לבדוק רק ג' פעמים ולא בג' זמנים דנימא עבר זמן בטל קרבנו אלא ג' פעמים ומהיכי תיתי נימא דאלו ג' פעמים הוא

דווקא קודם שהגיע זמן ביעורו אבל משהגיע זמן ביעורו א"צ לבדוק ג' פעמים רק פעם אחת ע"ז אמר שיטה מחלפת היא מה אם בשעה שלא הגיע זמן ביעורו את אמר צריך לבדוק ג' פעמים בשעה שהגיע זמן ביעורו לא כ"ש ע"ז משני לא צורכה דלא אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד פי' דע"כ ר"מ מודה לזה דאם לא בדק באור לי"ד וכן בי"ד יבדוק הג' פעמים בשעה שהגיע זמן ביעורו והוא בתוך המועד והא דתני בלשון זה וחכ"א אם לא בדק ולא תני בלשון וחכ"א אם בדק כנ"ל לא צריכה לן לשון הזה אלא אאם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד דבזה לא מצי למיתני אם בדק בתוך המועד לא יבדוק לאחר המועד דמאי קמ"ל פשיטא וכי עד השתא תנינן בשום מקום דצריך כלל בדיקה לאחר המועד דאתא לאשמועינן אם בדק בתוך המועד לא יבדוק לאחר המועד וע"כ דתחילת דינא קאשמועינן השתא דאם לא בדק בתוך המועד דינא הוא דיבדוק לאחר המועד וע"כ צריך הלשון הזה וחכ"א אם לא בדק ולא תנינן אם בדק כו' לא יבדוק אלא משום אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד וגם ע"ז באמת אפשר דפליג ר"י. ואבל עיקר פלוגתא שבין ר"מ וחכמים הוא באם בדק אם יבדוק אם לא יבדוק דלר"י אם בדק יבדוק ולחכמים אם בדק לא יבדוק ולא פליג באם לא בדק אם יבדוק או לא יבדוק דלכו"ע אם לא בדק יבדוק ורק דפליגי באם בדק אם יבדוק או לא:

הלכה ד

ר"מ אמר ל"ת עליו חמץ על אכילתו ר"י אומר ל"ת ע"ח על עשייתו פי' דהירושלמי ס"ל כמו בש"ס דילן דף ה ע"א דאיתקש השבחת שאור לאכילת חמץ כדפי' רש"י ז"ל דזמן אחד הוא אמר רחמנא השבתת שאור ואכילת חמץ וע"כ מדס"ל לר"י דמשש ומעלה ד"ת לענין העשה כמו כן הו"ל לענין ל"ת דבל יראה וב"י כדאיתא לקמן פ' ת"נ ה"ד דלר"י משש ולמעלה ד"ת עובר בב"י ג"כ משש ומעלה וכן איתקש אכילת חמץ ג"כ להתשביתו וע"כ פי' הכתוב ל"ת ע"ח הוא ג"כ על זמן עשייתו וע"כ אית ליה לר"י דמשש ומעלה עובר על הכל בין על העשה דתשביתו ובין על הל"ת דב"י ובין על הל"ת דל"ת ע"ח ובין על העשה דמצה ולא חמץ וכדמסיק ר"י א"ל עשה ול"ת על אכילתו עשה ול"ת על ביעורו פי' משש ומעלה עובר על הכל בעשה ול"ת בין על אכילה בין על הביעור. כן שיטת הירושלמי דאיתקש הא דכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם. כי כל אוכל מחמצת וגו' לאו דווקא על שבעה ימים היקש אלא איתקש על הכל כל עיקר דין השבתת חמץ איתקש לאכילת חמץ וכן הוא שיטת הירושלמי בפ' ת"נ. משא"כ לשיטת הש"ס דילן אינו כן כמבואר בתוס' עיי"ש:

חבריא אמרין חמישות כר"י הקדישו מקודש עשאו תרומה אינו תרומה. הקדישו מוקדש הקדש דמים אע"פ שאין פודין את הקדשים להאכילן כי' ואינו שוה כלום להקדיש דמה יעשה הקדש בהקדש הזה דהא הוי איסור הנאה להקדש מ"מ כיון דלא הוי עדיין איסור הנאה בהדיוט דהא לגבי הדיוט ברשותי' קאי לע"ע בשעה חמישות ויש בידו כח להקדיש שפיר חל ההקדש דלא דמי לאיסור הנאה בעלמא דאין בידו להקדיש שאני התם דכיון דהוי איסור הנאה לאו ברשותי' קאי להקדיש משא"כ כאן דגבי ההדיוט הוי עדיין שלו שפיר מצי להקדיש ולא איכפית מה שאינו שוה כלום גבי הקדש דהא החבריא ס"ל לקמן בפ' כ"ש ה"ג דאיסור הנאה דינו כמו פחות משו"פ וכיון דקי"ל דהקדש חל על פחות משו"פ אע"פ דלא שוה פרוטה מ"א כיון שיש כח ביד המקדיש להקדיש שפיר חל ההקדש כדאיתא בתוס' ז"ל במס' גיטין דף י"ב ע"ב עיי"ש וא"כ כמו כן גבי איסור הנאה כיון דיש כח ביד המקדש להקדיש שפיר חל על איסור הנאה דלא גרע מפחות שו"פ דלא איכפית לן מה שאינו שוה דמים בהקדש. אבל עשאו תרומה אינו תרומה שלא ניתנו תרומה אלא לאכילה בלבד דהא קדושת התרומה נתקדש בקריאת שם תרומה על ב' דברים א' על איסור אכילה לזרים ב' על שמירת תרומה דמשמרת תרומות משום הכי בתרם תרומה טמאה חל קריאת שם תרומה על אכילת זרים דחולין טמאין מותרין לזרים וכיון שנתקדש בקריאת שם תרומה אסורה לזרים משא"כ הכא דלא חל הקריאות שם לשום דבר לא לאכילת זרים דהא אסור בלא"ה משום אכילת חמץ ולא לענין משמרת תרומה משום דכיון דקאזיל לאיבוד מותר לו לטמאות בידים דהא שורפין בע"פ תרומה טהורה עם הטמאה ולא חיישינן למשמרת תרומות כיון דקאזיל לאיבוד כדאיתא בכמה מקומות א"כ אין כאן מקום על קריאת שם תרומה ע"ז אמר להם ר' יוסי לא מסתברא דלא חילופין הקדישו אינו מוקדש שאין פודין את הקדשים כו' וע"כ כיון דהוי איסור הנאה להקדש לא חל ההקדש כיון שאינו שוה דמים להקדש ולא דמי למקדיש פחות משו"פ דחל ההקדש ז"א אליבא דר' יוסי דלשיטתיה בפ' כ"ש ה"ג הנ"ל פליג בהדיא עם חברייא וס"ל דלא דמי איסור הנאה לפחות משו"פ דפחות משו"פ איתא בתורת תשלומין משום דראוי להשלים עליו משא"כ איסור הנאה. עיי"ש. וע"כ לשיטתיה כיון דאיסור הנאה אינו שוה כלום להקדש על מה יחול ההקדש וע"כ אינו חל ההקדש משא"כ לענין תרומה הוא להיפוך דהא שפיר חל הקריאת שם תרומה משום המעלה דתרומה משום טהרה במעלה דמשמרת תרומות דאע"ג דקי"ל דהיכי דאזיל לאיבוד מותר לו לטמאותו ולשורפו בטמאה באחת בער"פ ה"נ בשביעית בשעה שהוא צריך שריפה מדאורייתא אבל בתחלת ששית דהוי שריפתו מדרבנן קי"ל במס'

תרומות פ"ח דאסור לשורפו בב"א אלא שורפין זה בפ"ע וזה בפ"ע משום האי טעמא גופיה דטהורה היא ד"ת את הוא שגזרת עליה שריפה וכן איתא מפורש במס' תרומות פ"ח ה"ד הנ"ל לשון זה ממש טהורה היא ד"ת את הוא שגזרת עליה שריפה וע"כ אמר גם כאן לשון הזה ממש עשאו תרומה הר"ז תרומה דטהורה היא ד"ת את הוא שגזרת עליה שריפה וע"כ כ"ז ששריפתה הוא מדרבנן הוי טהורה ד"ת ומוזהר על שמירתה ע"כ שפיר חל שם קריאת תרומה עליה ועיין בתוס' ותמצא טעם בע"ה:

הלכה ה

רשב"ל אמר בשם ר' ינאי כשירות היו משום מאי הוא פוסלן שלא לשהות עליהן את הזבח פי' דהגם דק"ל אין מביאין תודה בחג המצות ומוקמינן בי"ד הוא רק דלכתחילה לא יביא להקריבה בי"ד ויביא בי"ג אבל אם עבר ולא הביא בי"ג מחיוב ע"כ להביאו בי"ד כדי שלא יעבור בב"ת או בעשה ברגל הראשון ואיתא במס' ר"ה דף ז' ע"א באפריש ולא אקריב דעובר בעשה או בל"ת הוא משום דמשהו גביה עיי"ש ולפיכך ע"כ מחויב להביא בי"ד אע"פ שאין זמן הקרבה בו ביום כדי שלא יעבור בעשה או בל"ת ומכיון דבדיעבד אם עבר והקריב תודה בי"ד כשר [דרק לכתחילה אין מקריבין משום דאין מביאין קדשים לבה"פ אבל בדיעבד כשר] שפיר לא עבר העשה או הל"ת כשהביא בי"ד כיון דלא משהי לה גביה כדמוכח בירושלמי בפ"ק דמס' ר"ה דבשלמה שנתו בעצרת עובר בב"ת שלא הביא אותה ביו"ט משום דבדיעבד כשר כשעבר והקריב ע"כ עובר בב"ת כשלא הביא אבל בשהביא בעצרת אינו עובר בב"ת משום דבדיעבד כשהקריב כשר וע"כ כשלא הביא התודה בי"ג מחויב ע"כ להביאו בי"ד ואע"פ שעי"ז יופסל הלחם בידים משום דהכהנים לא יקרבוהו מ"מ מחויב להביא משום שלא לשהות גביה הזבח בשבילן. והיינו דגרסינן רשב"ל בשם ר' ינאי כשירות היו משום מאי הוא פוסלן ר"ל למה הוא פוסל אותן בידים משום כדי שלא לשהות עליהן את הזבח דאם לא כן ישהא גבי' את הזבח לעבור בעשה או בל"ת דב"ת והא דלא קאמר שלא להשהות הלחם גופי' משום דעיקר הקרבן הוא הזבח ולא הלחם והלחם הוא גלל זבח ואם לא יביא הלחם לא יעבור על שלא הביא הלחם אלא משום שלא הביא הזבח כהלכתו כדאיתא במס' מנחות דף פ' עיי"ש ברש"י ז"ל [ולשיטת המל"מ ז"ל בה' מעשה הק' הי"ג דאינו עובר רק במילי דהקרבה בלא"ה ניחא] ע"ז פריך ויפדה אח"כ כשהביאן. ומשני אר"ח חולייא קומי ר"ל דהרבה חולין לפניו וכן איתא בירושלמי במס' ביצה פ' משילין תיבת חולא על משמעות חולין לא אוכל ר"ל שלא יכול לאכלן ואת אמר יפדה ויאכל בתמיה וכיון דמיירי בי"ד

דלא יכול עוד לאכלן א"כ האיך יפדה משא"כ לש"ס דילן דמיירי דנאבד הזבח בי"ג א"כ פריך שפיר דנפרקינהו בי"ג דהא עדיין יש לו שהות לאוכלן:
ר"ח אמר פסולות היו מפני שהן ממהרין להביא תודותיהן כו' וא"א שלא ישפך דמה של אחד מהן כו' פי' התוס' ז"ל במכלתין דף יג ע"ב ד"ה אלא דמיירי בי"ג והוין פסולות גמורות ופליג על ההיא דרשב"ל בשם ר' ינאי דס"ל דכשירות היו ומכאן מוכח כמו דברינו דהא דרשב"ל בשם ר' ינאי כשירות היו דלא כפי' המפרשים ז"ל דמפרשי בנשחט הזבח דהא לפ"ז לאו כשירים הן אלא פסולים הן כדאיתא בתוס' ז"ל הנ"ל. סליק פרק ראשון:

פרק ב

הלכה א

אמר רבב"ח קומי ר"ז זאת אומרת שמותר להאכילו לבהמת הפקר התיב ר' ירמיה והתנינן מפרר סבר ר' ירמיה ככרות א"ל ר' יוסי לא אמר אלא מפרר מכיון שפיררו בטל ואיידא אמר דא לא יאכל חמץ וכו' פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ודחוק הוא ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ דרבב"ח קאמר דממתניתין מוכח דמותר להאכילו לבהמת הפקר דלא קתני יקבר אלא מפרר וזורה לרוח א"כ הרי הוא מאכיל לבהמת הפקר ע"ז התיב ר' ירמיה והתנינן מפרר סבר ר' ירמיה ככרות פי' דר"י פריך לדעתיה דרבב"ח דמותר להאכיל לבהמת הפקר וקס"ד דר' ירמיה דאף ככרות ס"ל לרבב"ח דמותר להאכיל לבהמת הפקר מדלא קאמר דמותר להאכיל חמץ הנפרר לאחר שנפרר לבהמת הפקר אלא סתם דמותר להאכיל לבהמת הפקר א"כ אפלו ככרות מותר ע"ז פריך דמאי מוכח ממתניתין הא אדרבה ממתניתין מוכח דאסור להאכיל ככרות לבהמת הפקר רק פירורין משום שכיון שפיררו בטל אבל ככרות אסור. והיינו דקאמר והתנינן מפרר במתניתין וקמפרש הש"ס דסבר ר' ירמיה ככרות פי' דר' ירמיה סבר דרבב"ח מתיר ככרות ע"ז קפריך והתנינן מפרר ע"ז א"ל ר' יוסי לא אמר אלא מפרר פי' דרבב"ח נמי לא אמר אלא מפרר מכיון שפיררו בטל א"כ שפיר מביא ראיה ממתניתין דלאחר הפירור מותר להאכילו לבהמת הפקר. ולא קשה מאי דקמותבית ממתניתין להביא ראיה דאסור דהא רבב"ח נמי לא מתיר אלא פירורין ולא מצית לאיתותביה ממתניתין. דהאמת הוא דרבב"ח נמי לא מתיר אלא פירורין להאכילן לבהמת הפקר אבל לא ככרות חמץ ויידא אמרה דא פי' דהש"ס מסיים דמנ"ל באמת דאסור להאכיל ככרות חמץ לבהמת הפקר דהא בכל איסורי הנאה

שרי להאכיל לבהמת הפקר [כמו שכתב הגר"א ז"ל באו"ח סי' תמח] ומ"ש תמן ימתיק לא יאכל חמץ וגו':

רבי בנימין בר לוי שאל חלות תודה שנעשו נותר אם נעשה נותר עד שלא הגיע זמן ביעורו את מבערו בכ"ד משהגיע ז"ב את מבערו בשריפה הק" ז"ל מגי' ומחלף הגירסא. ויש לעיין בהדין הזה ופי' הפ"מ ז"ל לא הבנתי ונראה לפענ"ד לפרש בע"ה דהכי פירושו דהוה בחלת תודה הזה מיירי ע"כ בקבלת אחריות דאם לא כן אתה רואה של גבוה וע"כ מיירי בקבלת אחריות ומחיוב במ"ע דתשביתו ולפ"ז ה"פ דגרסינן בירושלמי במס' פסחים פ"ו ה"א ובמס' ר"ה פ"ק ה"א ר' בין בר חייה בעי שלמה שנתו בעצרת איפשר לומר הוא אינו כשר ועיבר ומסיק כהדא לא ילין ת"ח עד בוקר ואימורי חול קריבתן ביום טוב כו' אמרה תורה הקריבוהו מבעוד יום שלא יבוא לידי ב"ת והכא הקריבוהו מבעוד יום שלא יבוא לידי ב"ת ע"כ עיי"ש. ולפ"ז כשהביא תודה בערב פסח למאן דאמר דמביאין קדשים לבה"פ. אם לא אכל קודם שעה שביעי ונתותר עובר בב"ח משעה שביעי דהא כל עיקר דעבר על ב"ת הוא משום שמרהו שלא יבוא לידי ב"ת והוא משעה שביעי וכן איתא במס' פסחים דף ק"כ ע"ב דהפסח נעשה נותר מחצית ובבוקר הוי מצות שריפה עיי"ש דנעשה נותר משעה שאסור באכילה. וה"נ נעשה נותר משעה שביעית אבל משעה ששית אינו עובר רק מדרבנן. ולא חל עליו בשעה ההיא הצוי של שמרהו שלא יבוא לידי ב"ת מדאורייתא ואינו עובר משעה ההיא כי אם משעה השביעי. ולפי מה דקי"ל דשורפין תרומה בתחלת ששית ועשו חכמים השעה ששית שלהן אף לשרוף תרומה טהורה מדאורייתא ודמי לששה ספיקות ששורפין את התרומה אף דמטומאה דרבנן אין שורפין תרומה טהורה חוץ משה ספיקות כדאיתא ברש"י ז"ל במס' שבת דף ט"ז ע"א עיי"ש אבל על כל פנים בשעה ששית דדבריהן שורפין תרומה טהורה וה"ה תרומת לחמי תודה גם כן ע"ז קאמר אם נעשו נותר עד שלא הגיע זמן ביעורו ר"ל קודם שעה שביעית דאז אינו נעשה נותר משעה ההיא מדאורייתא על כן רשאי לבערו בכ"ד משום חמץ חבל משהגיע ז"ב ר"ל דלא שרפו קודם שביעי והגיע זמן ביעורו דאז בע"כ הוא נותר משעה ההיא וע"כ דינו כמו שריפת נותר ואת מבערו בשריפה. וקאי בשיטת רבנן דר"י דהשבתתו בכ"ד. וסגנון הלשון כך הוא אם נעשה נותר דיני כך עד שלא הגיע ז"ב את מבערו בכ"ד משהגיע ז"ב את מבערו בשריפה. וז"ב:

הלכה ב

הפקיר חמצו בי"ג לאחר הפסח מהו ר"י אמר אסור רשב"ל אמר מותר א"ל ר"י לרשב"ל אין את מודה לי בחמץ משש שעות ולמעלן שהוא אסור א"ל תמן איסורו גורם לו הכא

מאי אית לך למימר ה"פ דהנה אליבא דר"ש דס"ל לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר בלא כלום ושוה לפני זמנו כלאחר זמנו ולאחר זמנו אסור מדרבנן מקנס דעבר בב"י ובל ימצא ולפני זמנו אסור מדאורייתא מטעם דתשביתו שלא כדרך הנאה כדאיתא בתוס' ז"ל דף כ"ח ע"ב א"כ בהפקיר החמץ קודם הפסח דלא חל עליו העשה דתשביתו וב"י א"כ מותר לאכלו לפני זמנו ולאחר זמנו וכן ס"ל להצל"ח ז"ל במס' פסחים דף י"ג ובמס' ביצה דף י"ט דלר"ש מותר לאכול לחמי תודה לפני זמנו עד שתחשך דהא בשל גבוה לא שייך עשה דתשביתו וכתב הצל"ח ז"ל מפורש דלר"ש אין בו איסור אכילת חמץ רק עשה דתשביתו מבטל. אבל באמת לפענ"ד ברור דז"א דא"כ לפ"ז בי"ד שחל להיות בשבת דקי"ל מבערין הכל מלפני השבת מלבד מה שצריך עד ד' שעות ולמה לי' לבער חנם הלא יש תקנה שיפקרנה בע"ש ויאכל בשבת כל היום עד שתחשך [ויתכוין שלא לזכות עיי' בתוס' ז"ל במס' פסחים דף כ"ט ורש"י ז"ל] ולפ"ז יש תקנה שיאכל חמץ בע"פ כל היום ולא מצינו תקנה זו בע"פ שחל בשבת לעולם. ואלא ע"כ ברור לפענ"ד דאפילו בחמץ של הפקר והקדש אסור לעולם בע"פ אפילו לר' שמעון והוא כמו שכתב הרמב"ן ז"ל במלחמות וז"ל ז"ל שאין לך בתורה דבר שצריך השבתה ומותר באכילה וכך אמרו בגמ' דכו"ע חמץ משש שעות ולמעלן אסור מדאורייתא ולא אמר דצריך ביעור מדאורייתא לפי שיש בכלל השבתה שבתורה איסור אכילה ולר"ש ולר"מ אחד איסור אכילה ואחד מצות ביעור מהכא נפקא עכ"ל ז"ל ומפירושו מובן עומק כונתו ז"ל דלא אמרינן דהאוכל חמץ בע"פ עובר על מ"ע דתשביתו אבל אין בו איסור אכילת חמץ לבד ז"א אלא דאמרינן ע"כ מדצותה התורה מ"ע מצות השבתה ע"כ דחמץ אסור באכילה מיום זה וע"כ שייך עליו המ"ע מצות השבתת מן העולם דע"כ בדבר המותר לא היתה התורה מצוה על ביעורו ולפ"ז ע"כ דמוכח ממילא דחמץ אסור מיום זה ואילך וע"כ צותה התורה מ"ע בחמץ שלו לבערו ובאינו שלו פטור כמו ב"י דמצות עשה דתשביתו והל"ת דב"י צריך עוד תנאי שיהא שלו ולא תלי באיסור אכילה. וא"כ לפ"ז לאו דאסור באכילה משום ביטול מ"ע דתשביתו אלא אדרבה לפיכך הוי המ"ע דתשביתו משום דכבר אסור חמץ ביום זה. ונמצא דאכילת חמץ בע"פ הוי איסור אכילת חמץ עליו וידעינן האיסור הזה מהאזהרת העשה דתשביתו ולא דאסור לאכול משום ביטול מ"ע דתשביתו ז"א אלא מהמ"ע דתשביתו שמעינן ממילא דיש איסור אכילת חמץ ביום זה וז"ב. וע"כ לפ"ז שפיר מובן הסוגיא הזאת דמיבעיא לן בהפקיר תמצו בי"ג לאחר הפסח מהו דר"י ס"ל דאסור דלא מועיל ההפקר כדאיתא במסקנא טעמא דר"י או דס"ל כר' יוסי עד דמטי לרשות זוכה או דחשש להערמה ע"ז פריך ר"י לרשב"ל דסבירא לך דמועיל ההפקר על לאחר

הפסח דמותר לאכול לאחר הפסח לפי מה דקי"ל כר"ש הא אי את מודית לי דמשש שעות ולמעלן אסור ר"ל דע"כ מודית לי דההפקר הזה די"ג אינו מועיל על לפני זמנו משש ולמעלן דהא לא מצינו היתר אכילת חמץ בע"פ משש ולמעלן בשום אופן בעולם ואם דהיה מועיל הפקר אלאחר זמנו למה מודית לי דלא מהני על לפני זמנו הא כיון דהפקר הוא ואינו מחויב בהשבתה למה לא יאכלנו דס"ל דאין איסור בע"פ באכילת חמץ אלא רק ביטול מ"ע דתשביתו אלא ע"כ דהפקר אינו מועיל או כדר' יוסי או מחשש הערמה ע"ז משיב לו רשב"ל תמן איסורו גרם לו ר"ל דבע"פ איכא איסור אכילת חמץ ולא משום ביטול מ"ע:

הלכה ג

ר' יוסי בעי הנהנה מן ההקדש פחות משו"פ מהו שיהא חייב בתשלומין פי' במזיד כדפי' הפ"מ ז"ל ח"ל נישמעינה וכו' מ"ד פרט לפמשו"פ לקרבן ר"ל בשוגג מ"ד לרבית בתשלומין פי' במזיד וע"ז שאל כמה דתימר תמן ר"ל בהקדש פחות משו"פ מזיד אע"פ שאינו משלם חומש ואשם ר"ל בשוגג ישלם י"ל מ"מ במזיד משלם ואמר אוף הכא כן ר"ל בתרומה אם שייך תשלומין במזיד על פחות משו"פ זהו איבעיא דבעי הגמ' ע"ז אמרין חברייא קומי ר' יוסי ולאו מתניתא היא האוכל תרומת חמץ בפסח כו'. מזיד פטור מתשלומין וס"ל לחברייא דא"ה הוי כמו פחות משו"פ ואי ס"ד דמשלם על פחות משו"פ צריך לשלם גם גבי א"ה ומדחזינן דלא משלם על א"ה ה"ה דלא משלם גם על פחות משו"פ אלמא דתרומה לא דמי במזיד בתשלומין למזיד בקידש ע"ז אמר לון ר' יוסי דלא דמי א"ה לפמשו"פ דפחות משו"פ לא דמי לא"ה:

פרק ג

הלכה א

התיבון והתני יוצאין במצה מתובלת אע"פ כו'. לכאורה צ"ב גדול להבין החילוק שבין הבבלי לירושלמי דלכאורה קשה מאד דמאי פריך בירושלמי ואלו הואיל ורובן חמץ יהא חייב בכרת כמו מצה דיוצאין במצה מתובלת והוא שיהא ריבא דגן ה"נ אלו הואיל ורובן חמץ יהא חייב וקשה האיך הוי רובן חמץ הא הוי רובן שכר מתמרים או משאר מינים וכן חומץ האדומי הרי רובן משאר מינים ורק מקצת שעורין נותנין בתוכו וכמו דאיתא בהדיא בפירש"י ז"ל במס' פסחים דף מ"ד ע"א גבי הנח לכותח הבבלי דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס וכו' פירש"י ז"ל דסתם שכר וכו' אלא שבמדי מערב עמהן משעורין קצת עכ"ל וכן כתב הרא"ש ז"ל בפ' אלו עוברין בהדיא בשם ר"ת ז"ל וז"ל דדווקא בשכר

המדי הוא דשרי משום דעיקרו עשוי מתמרים או מדברים אחרים ולא היו נותנים בו אלא מעט שעורים להחמיצו כמו דמשמע בגמרא דרמו ביה מי שערי אבל שכר שלנו לא עכ"ל הרי בהדיא דלא הוי ביה רוב חמץ אלא מיעוטא דמיעוטא וא"כ קשה מאי פריך בירושלמי ואלו הואיל ורובן חמץ יהא חייב והאיך פליג הירושלמי עם הבבלי בדבר מציאות כזה. ובודאי בלא"ה הסברא נותנת דלא רמו השעורין רק לבסומי להיין להחמיצו כמו דאיתא בירושלמי בהדיא בסימי' דרומיא עיי"ש והאיך ס"ד דיתנו שעורין יותר מן המשקה אלא האמת יורה דרכו דהירושלמי אזיל לשיטתו דהירושלמי ס"ל הטעם דגרירה גבי העושה עיסה מן החיטים ומן האורז דחייבת בחלה ויוצאין בה ידי מצה משום הסברא דגרירה דגם האורז נתחמץ אלמא הגם דאורז הוי מין קטניות שאינו בא לידי חימוץ כמו תפוחי אדמה ואעפ"כ יוצא בה ידי חובתו משום הסברא דגרירה לשיטת הירושלמי דאמרינן דהחיטים או השעורים מחמיצים גם לאורז או לכל הדברים שאינן מחמיצין א"כ לפי"ז מקשה בירושלמי שפיר והלא רובן חמץ שע"י השעורין המקצת שבו מחמץ גם לשארי מינים ונמצא דרובן חמץ חוץ מן המים. דהלא ע"י הסברא דגרירה יוצא בה ידי מצה א"כ לפ"ז ותחייב ג"כ על חמץ דהא הא בהא תליא דאינו יוצא במצה רק שאיסורו משום בל תאכל חמץ. א"כ בודאי איכא איסורא דחמץ וס"ל להירושלמי כמו רבנן דפליגי על ר' הילא בשם רשב"ל בירושלמי פ"ק דמס' חלה וס"ל דגם שעורין מגרר כמו חיטין ומגררין לכל המינין שבעולם א"כ הוי רובן חמץ ע"כ פריך שפיר בירושלמי ואלו הואיל ורובן חמץ דהכא הוי רובן חמץ וע"ז מתרץ שפיר ר' יוסי בשם ר' אידי אין חימוצן חימוץ ברור. והוא מכוון כמו ר' הילא בשם רשב"ל דריש מס' חלה דס"ל דלא שנינו אלא חיטים ואורז בלבד אבל שאר המינים אפילו שעורין אינו מגרר דאינו מחמץ חימוץ ברור כמו תפוח שריסקו עיי"ש דמסקינן דחימוצו לא הוי חימוץ ברור. כמו כן הגרירה דשאר מינים אינן מחמיצין חימיץ ברור מלבד חיטים ואורז ע"כ משני שפיר אין חימוצן חימוץ ברור כלימר דהשעורין אף כי הן מעצמן הוי חמץ בריר דהשעורים היו שרויים במים קודם כמו שכ' התוס' ז"ל וכל מרבותא ז"ל אבל אין השעורין מחמיצין חימוץ ברור ע"כ לא הוי רובן חמץ ולא קשה קושית הגמ' ואלו הן רובן חמץ יהא חייב וזה ברור וזהו דקאמר במס' חלה פ"ק אתיא דר' יוסי כר"ה דסוגיא דידן כלומר כמו ר"ה בשם רשב"ל דס"ל דשעורין אינן מחמיצין חימוץ ברור כמו תפוח וכדברינו לעיל. נמצא דמימרא דר' יוסי במס' פסחים בירושלמי כאן היא שיטתו דר' הילא בשם רשב"ל התם דריש מס' חלה וזהו דקאמר במס' חלה אתיא דר"י כר' הילא הוא ר' יוסי דכאן כר' הילא שם:

מהו שילקה פי' דמיבעיא ליה אם הא דס"ל לר"א דהרי אלו באזהרה הוא גם לחייב מלקות או לא דאינו לוקה עליו אלא רק איסור בעלמא בלא מלקות. וכמו דגרסינן במס' יומא דף ע"ג חצי שיעור אינו בעונש וישנו באזהרה ואינו רק איסור ל"ת בעלמא בלא מלקות דנתרבי מכל חלב וכיון דאינו רק מריבוי דכל אינו רק באיסור ל"ת ואבל לא למלקות. ולפ"ז ה"נ דמרבה עירובו מן כל וכיון דנתרבה מן ריבוי דכל אינו רק באיסור ל"ת אבל לא למלקות ר' ירמיה בשם ר"א ר' לוי בשם רשב"ל אף ללקות אינו לוקה. כלומר לא מיבעיא דלית ביה כרת אלא אפילו ללקות אינו לוקה [ואין להק' לפ"ז דפליגי רבנן אר"א האיך פטרו לגמרי הא לא גרע מחצי שיעור ועיי' בתוס' ז"ל דף מ"ד ע"א ד"ה לענין ז"א דדווקא בחצי שיעור בפני עצמה אבל לא בתערובות דבתערובות גרע טפי כדאיתא בכ"מ ז"ל בה' חו"מ ה"ו ד"ה ואי ומביא ראיה מדף מ"ד ע"ב וכ"ת מיין לחודי' מאי למימרא הא קמ"ל אע"ג דבתערובות עיי"ש] ופריך והתני. על חמץ ברור חייב כרת ועל עירובו סופג ארבעים רב אמר זה שיאור זה כותח הבבלי [ותיבת ואמר שבינתיים מיותר] אם כן מפורש דלקי על עירובו על זה משני רבב"כ קומי ר' לא תיפתר בחו"מ שנתערבו פי' דכל עיקר הא דאיסור מצטרף להיתר בעירובו דחמץ הוא כשניכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו כדפירש"י ז"ל בדף מ"ג ע"ב ובזה אין בו מלקות רק איסור ל"ת בעלמא והא דקתני על עירובו סופג ארבעים מיירי שנתערבו ונתבטל ומדין ביטול נגעו בה ע"ז פריך ר' יוסי קושייתו על הדא דרבב"כ מה אנן קיימין אם בשרובו חמץ יהא חייב כרת כיון שנתבטל המצה בחמץ הוי הכל חמץ ואם בשרובו מצה יכול אף לצאת ידי חובתו ארשב"י תנא ר"י אונייי תיפתר ר"נ תירוץ אחר שיש בו חמץ ר"ל שיש בו חמץ כלומר דלא נתבטל ואין בו כזית כר' שמעון דר"ש אמר כ"ש למכות ר"ל דרשב"י משום תנא ר"י אונייי משני תירוץ אחר תיפתר כר"ש ולא כרבב"כ דמוקי תיפתר בחמץ ומצה שנתערבו. ז"א אלא דתיפתר להברייתא כר"ש:

הלכה ג

כיצד יעשה על דר"א מערים ואומר זו אני רוצה לאכול וכו' ומשייר אחת א"ל ר"י לא נמצאת כשורף קדשים ביו"ט ר"ל ופשיטא דאסור לעבור בקום ועשה מלעבור בשוא"ת לכו"ע א"ל ר"א מאליהן הן נשרפין והגם דשריפת קדשים ביו"ט אפילו לשרוף ממילא אסור כדאיתא בירושלמי פ"ב במס' שבת מ"מ הא הוי שניהן שוא"ת ב"י וש"ק ומוטב לו לעבור בשוא"ת על ש"ק מלעבור בשוא"ת על ב"י וב"י א"ל ר"א ולא נמצאת עובר על ב"י וב"י א"ל מוטב לעבור מצוה בל"ת שלא באת לפניו ממצוה בל"ת שבאת לפניו פי' דמוטב לעבור על הל"ת שכבר אינו בידיך ובע"כ אתיא ואסור לתקן אותה ע"י ל"ת

שהיא עדיין לפניך ואימתי נוח לעבור ל"ת קלה מלעביר ל"ת חמורה כמו ביוה"כ דקי"ל מאכילין אותו הקל הקל הנ"מ כששניהן הן עדיין לפניך או ששניהן אינן לפניך ר"ל ששניהן כבר אינו בידו או ששניהן עדיין לפניך ובידך הן אבל אסור לתקן ל"ת שהיא כבר אינו לפניך ואינו בידך ובע"כ אתיא ע"י שיעבור ל"ת שהיא עדיין לפניך ובידיך. וה"נ הל"ת דב"י אינו בידך ובע"כ אתיא והשוא"ת דאיסור ש"ק עדיין לפניך ובידך הן וע"ז אמר ר"פ אתין אילין פלגוותא כאילן פלגוותא דתנינן תמן הניתנין וכו' אמר ליה רבי יהושע ולא נמצאת עובר על בל תוסיף מוטב לעבור [ותיבת א"ל מיותר וכ"כ הפ"מ ז"ל] מצוה בלא תעשה שלא באת לפני ממצוה בלא תעשה שבאת לפני ר"ל דבל תגרע בע"כ אתיא דהא אינו יכול להוסיף יותר ואינו יכול להועיל אם לא שיתקן אותה על ידי הלא תעשה דבל תוסיף דהא עדיין בידיך וכן משמע בספ"ב דמס' עירובין בירושלמי והירושלמי לא נחית בזה בין קום יעשה לשוא"ת אלא דבין שניהם קום ועשה או שוא"ת נפ"מ היא בין באת לפניו ולא באת לפניו ועי"ז יאיר עינינו בה"ו ועיי"ש:

ע"ד דד"א ויקרא לה שם וירדנה אסורה לטלטל כו' וירדינה ויקרא לה שם ואי משום החשש שמא יבוא לאכול יוליך עמה אחרת לקרן זוית ר"ל קרן זוית המיוחד לתרומה טמאה דהמונח בקרן זוית המיוחד לזה אין כאן חשש שמא יבוא לאכול ומשני דאסור לטלטל אגב האחרת דהא הטילטול דאחרת הוא לצורך טמאה ע"ז מקשין חברייא וישליכנה לאשפה ר"ל במקום מאוס דשם אין חשש תקלה שמא יאכל. כדאיתא במס' פסחים דף ל"ד ומס' ב"ק דף קט"ו ויקרא שם חלה. ע"ז משני דכיון דהשליך על אשפה הוי הפקר ותו אינו יכול לקרא שם חלה ופריך ויקדישנה תחלה אצל האשפה וישליך אח"כ על האשפה. ומשני אין אדם מבקיר דבר שאינו שלו ר"ל דאסור להשליך על האשפה. דבר הקדש שאינו שלו. ומוכח מכאן דבזוית המיוחד לתרומה טמאה אסור להוליך טבל טמא דאל"כ קשה יוליכנה לקרן זוית ויקרא לה שם כמו על האשפה א"ו דאסור להניח אף לפי שעה בקרן זוית המיוחד לתרו"ט טבל טמא כי שמא יבוא לשורפו וקי"ל דאין מדליקין בטבל טמא וכמו דחיישינן בשהניח בביתו שמא יאכל כן חיישינן על האשפה שמא ידליקו ועיי' בתוס' ז"ל. במס' ב"ק דף קט"ו דחיישינן אף לזמן מועט לתקלה. ועיי' במסכת דמאי פרק ז' ה"ה בדברינו:

הלכה ו

אתיא דרבי מאיר כר"א וריבה מדר"א דרבי אליעזר אימר שלא יבוא לידי בל יראה ובל ימצא פי' דר"א לא סבירא ליה דמוטב לעבור במצוה בלא תעשה שלא באת לפניו כדפירשנו לעיל בה"ג דס"ל דמותר לתקן ל"ת שהיא אינה בידו ואינה לפניו בל"ת שהיא

עדיין לפניו ובידו וה"נ סבירא ליה לר"מ דמתקן הל"ת דב"י אפילו ספק איסור ב"י דהוי ספק שמא יפשע לבטל בשבת ויבא לידי ב"י כמו דכ' המלחמות להרמב"ן ז"ל ולפיכך ס"ל דמחיוב לבער לפני השבת שאינו בידו הל"ת דב"י דהא בע"כ אתיא מותר לתקנו בהל"ת שהוא עדיין לפניו דהא ש"ק עדיין לפניו ואתיא דרבנן כר"י וריבה מדר"י דר"י אמר אין שורפין את הקדשים ביום טוב ורבנן אמרי אפילו בחול אין שורפין את הקדשים פי' דר"י סבירא ליה דאסר לתקן הל"ת דב"י בהעברת איסור בש"ק ביו"ט משום דהל"ת דב"י אינו לפניו והאיסור דש"ק עדיין לפניו וה"נ סבירא ליה לרבנן דמבער חולין בזמנו דאינו מחיוב לבער ער"ש משום שמא ימצא אוכלין ואי לא ימצא אוכלין יבער בשבת משום דע"פ הדין מותר לבער בזמנו בעשה דתשביתו אף דאפילו מפרר וזורה הוי מלאכה דאורייתא מ"מ מותר משום מצוה בזמנו דילפינן ממילה ותמיד על כל מצות בזמנו כדאיתא בתוס' ז"ל במס' יבמות דף י' ע"ב [ועיי' בדברינו בתוס' הרי"ד דמבואר כ"ז] וע"כ ס"ל דבתרומה אסור לבער קודם השבת אף אם ירצה והגם דיותר טוב לעבור הקל הקל מלעבור החמור וטוב יותר לעבור על ש"ק מלעבור על מלאכה דאורייתא והוי דבר שאיפשר לו לעשות מע"ש כיון דאינו חס על הפסד ממין והאיך ידחה שבת הא לא הוי דומיא דתמיד כדאיתא בתוס' ז"ל במס' מנחות דף ע"ב וע"כ דס"ל לרבנן כר"י דאסור לתקן ל"ת תמורה שהיא אינה בידו ואינה לפניו להזהר ממנה דבע"כ אתיא באיסור הקל דהוא עדיין לפניו ובידו הוא וריבה מדר"י דש"ק בחול קל יותר מש"ק ביו"ט משום דהוי עשה ול"ת:

ר"א בשם ר"י אתיא דר"א בר"צ כר"ג כמה דר"ג אמר מה שני בין חולין לתרומה פי' תיבת מה שני הוא לשון קצר והכונה מעין שניהן כדאיתא בפ"ק ה"ג על הא דר"ג דגרסינן שם דיר"ג אומר מעין שניהם והוא כדאיתא בבבלי ר"ג הוי מכריע וה"נ קאמר דר"א בר"צ אתיא כר"ג כמה דר"ג אומר מה שני ר"ל מעין שניהן ולאו דר"ג ור"א בר"צ קיימא בחד שיטה ז"א אלא דקאמר דרבי אליעזר בר"צ הוא כאן מכריע כמו ר"ג התם מכריע ועל כרחך כמה דתימר הלכה כר"ג משום דהוי מכריע כן הלכה כרבי אליעזר בר"צ דהוי מכריע ועיי' בתוס':

הלכה ז

מילת בנו ושחיטת פסחו מי קודם פי' דהרשב"א ז"ל כתב במס' יבמות דף ע"א ע"א דאפילו ערל גמור שלא יכול למולו. אין מעכב פסחו דהמול לו כ"ז א"ר ואז יקרב לעשותו והאי לאו בר הכי הוא עיי"ש ולא דמי לערלות עצמו דבפירוש גזר רחמנא דכל ערל לא יאכל בו אבל גבי ערלות דבנו לא כתב רחמנא דערלות דבנו מעכב אלא גזה"כ הוא המול

לו כ"ז וגו' וכיון דלאו בר מילה הוא אינו מעכבו באכילת פסחו ולא גזר רחמנא דלא יקרב לעשותו אלא כשימול לו כ"ז רק דווקא כשיכול למולו משא"כ כשאינו יכול למולו וע"כ מיבעיא ליה בשאינו יכול לקיים שניהם מילת בנו ושחיטת פסחו דאם ילך למול בנו לא יהיה לו עת לשחיטת פסחו ואם ישחוט את פסחו לא יכול למול לבנו מי קודם דאפשר דמילת בנו קודם דתדיר לנגד פסח או דלמא דשחיטת פסחו קודם ואף דלא ימול לבנו משום דלא גזר רחמנא דלא יקרב לעשותו אלא כשימול לבנו רק דווקא במקום דיכול למולו ולעשות פסחו ואז אל יקרב לעשותו אלא כשימול לבנו אבל במקום דלא אפשר למולו ולעשות פסח אז שפיר עושה פסח אף דלא ימול לבנו ע"כ מיבעיא איזהו מהן קודם וע"ז אר"פ מן מה דכתיב המול לו כ"ז ואז יקרב לעשותו מוכח מכאן דהתורה אחשבה מילת בנו לאקדומי לפסח:

שאין שביתת הרשות הרא"ש ז"ל גורס מהו שביתת הרשות ההולך אצל רבו או מי שהוא גדול ממנו בחכמה כאן שנה רבי כו' פי' דקשה ליה למה קרי לה רשות הא תלמיד תורה קודם למעשה ואף דלענין מצוה עוברת מבטלין ת"ת מ"מ האיך קרי לה רשות לגבי מצות דתשביתו הא לא גרע מלמול בנו ולשחוט פסחו והגם דלענין הדין דלחזור ולבער לא דמי ת"ת לשחיטת פסחו ולמול בנו דהוי מצוה עוברת ות"ת הוי מצוה שאינה עוברת אבל מ"מ קשה למה קרי לה רשות לגבי מצות ביעור חמץ הא כל הנפ"מ הוא בין מצוה עוברת למצוה שאינה עוברת וע"ז מסיק כאן שנה רבי המעשה קודם לתלמוד וע"כ קרי לגבי מעשה רשות. ולפי דברינו מתורץ קושית הש"ק ז"ל:

הלכה ח

עד מקום שהסוס רץ ואינו עושה צל מכאן מסתייעא לפירש רש"י ז"ל בדף נ' ע"א ולא כהמבקרים שרוצים לפרש עד מקום המיוחד שהיה למי שיודע זכות להציל הנדון ליהרג כדאיתא במס' סנהדרין ומבואר כאן כפירש"י ז"ל:

תני פחות מכאן אין מטריחין עליו שיחזור מלשון זה משמע אבל אם היה רוצה לחזור הרשות בידו לחזור ליהנות מעצי המערכה ופריך מה בין זל"ז ר"ל בין חמץ לקודש ומשני זה יש לו ביטול כדפירש התוס' ז"ל בד' מ"ט ע"א כיון שיש לו תקנה בביטול ע"כ לא החמירו בחמץ עד כביצה עכ"ל ז"ל ור"ל כיון דאינו נחוץ לו כ"כ הביעור דהא יש תקנה בביטול ע"כ לא חמיר כ"כ ע"ז שאל עד כדון בשר קודש חמץ מנין ר"ל דהא תני בברייתא בלשון יחיד פחות מכאן אין מטריחין עליו משמע דקאי רק אבשר קודש לבד דהא לא קתני אין מטריחין עליהן ע"כ נ"ל דקאי רק אבשר קודש לבד דאין מטריחין עליו אבל אם רוצה להחזיר הרשות בידו אבל לענין חמץ נ"ל כמו דבסיפא ואם לאו יבטל בלבו

הכונה הוא דאסור לחזור משום ביטול מצות פסח ומילה כמו כן בפחות מכשיעור ג"כ אסור לחזור אפילו יש שהות ביום משום דכיון דאין הביעור נחוץ כ"כ ע"כ אסור לחזור כמו בהולך לעשות פסח ויש לו שהות לילך לדבר הרשות ולחזור בודאי דאסור לבטל עשיית מצוה משום דבר הרשות כיון שהתחיל כבר במצוה אל יחמיצנה כמו כן בפחות מכשיעור שקבעו חכמים אסור לחזור משום דבפחות מכשיעור עשאו חכמים להביעור דבר שאינו נחוץ כ"כ ע"כ אסור לו לחזור בפחות מכשיעור או דילמא כיון דמ"מ מצוה הוא ואלא רק דאינו מחויב לחזור אבל אם רוצה לחזור הרשות בידו ע"ז אמר ריבר"ב מן מה דתנינן וכן מי שיצא מירושלים אלמא דמה דנפל לדין כו' ר"ל דשוין ממש זה לזה וכמו דבקודש רק אין מטריחין עליו אבל הרשות בידו כמו כן נמי גבי חמץ:
סליק פירקא בסייעתא דשמיא:

פרק ד

הלכה ח

והן שיחזירוה שלשה ימים למרידה פי' דהנה בבבלי דף נ"ו גרסינן אמר ר"ה ל"ש אלא תוך שלשה למרידה דאכתי לא פרח צימרה מינה [פי' רש"י ז"ל חום התרנגולת] ולאחר שלשה לישיבתה דפסדי לה לגמרי עיי"ש ואילו בירושלמי גרסינן סתם והן שיחזירוה שלשה ימים למרידה. וע"כ הכונה ג"כ על שניהן שלשה ימים לפני המרידה ושלשה ימים לאחר המרידה וה"פ והן דאת אמר שיחזירוה הוא דווקא בשיש ג' ימים למרידה לפניו ולאחריו וקיצור לשון הוא והכונה כמו בבבלי. ובזה לא בעינן ג' ימים מעל"ע והא דמתה מושיבין אחרת תחתיה בעינן ג' ימים מעל"ע ע"ז אמר ר"מ דכן מוכח ממתניתין דידן גבי ברחה מחזירין אותה דע"כ לא משכח"ל רק בשיש ג' ימים לפני מרידה דהא בחוה"מ אסור להושיבה על הביצים ובי"ד ג"כ אסור. ואינו מותר רק שובכין כדפסק הרמב"ם ז"ל והיא מקום העמדת תרנגולים וע"כ דהושיבוה בי"ג א"כ יש כאן י"ג וי"ד וט"ו ותיכף בחוה"מ שרי משום מקצת היום ככולו וע"כ מוכח דלא משכח"ל דין דהברחה דהיחר חזרה רק בשיש ג' ימים. ע"ז מדחה ר' אבון דמכאן אין ראיה דהא משכח"ל ביום אחד ג"כ לפני מרידה כגון שישבה מאיליה:

פרק ה

הלכה ב

שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו. א"ר יוחנן יש שלא לשמו בעבודה לעבודה והוא פסול. רשב"ל אמר יש שלא לשמו מעבודה לעבודה ויהא כשר א"ר אילא ממחשבת פיגול לימד ר"י וכו' א"ר יוסי אנא חמית לר' ירמיה תפוס לר' בא א"ל אמור לי טעמא דר"י למה שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול. נעשה משעה ראשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו והוא פסול א"ל ואין כיני אפילו שחטו שלא לאוכליו לזרוק את דמו לאוכליו ויעשה משעה ראשונה כשוחטו לאוכליו ושלא לאוכליו ויהא כשר כצ"ל. והוא טעות דמוכח וכן פי' הפ"מ ז"ל לית יכול דמר ר' אולא בשם ר"י שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו כשר פירש דווקא כששחטה לאוכליו וזריקה שלא לאוכליו אבל איפכא לא וכן פירש הפ"מ ז"ל דלא קאמרינן דנעשה כעירוב מחשבות בשעת שחיטה אלא היכי דהשחיטה עצמה בלא מחשבות פסול אבל היכי דהשחיטה בעצמה היא כולה במחשבת פסול אז אינה מתכשר ע"י המחשבה דזריקה דנעשה כאילו שחט על זה המחשבה דיתכשר בהכי ז"א אלא דאם היה השחיטה במחשבה טובה והזריקה במחשבה אינו טובה אז נעשה כשוחט בב' מחשבות ליפסול הקרבן אבל באם שהשחיטה היה במחשבה אינה טובה והזריקה במחשבה טובה אז לא אמרינן דנעשה כשוחט בב' מחשבות להכשיר הקרבן וע"ז מסיים ר' יוסי נסיב חייליה מן תרין טעמיה דר' יוחנן למה שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול נעשה משעה הראשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו והוא פסול למה שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו כשר נעשה הראשונה כשוחטו לאוכליו ושלא לאוכליו והוא כשר. פי' דלעולם אמרינן על השחיטה דנעשה כשוחט בב' מחשבות בין להכשיר בין לפסול הנ"מ בשהיה מחשבה טובה בשעת שחיטה אבל כשהשחיטה היה במחשבה אינה טובה ורק הזריקה במחשבה טובה אז לא אמרינן דנעשה כשוחט גם בהמחשבה טובה להכשיר הזבח. וזהו עיי' הפשוט ועי"ז יתפרש היטב הסוגיא כולה בע"ה:

ר"ח אמר קימי ר"מ בשם ר' יודן טעמא דר"י כל שאילו יבא לאותו העבודה ואינו מחשב לה כו' אולי דה"ג. [דהא עינינו רואות דנשתבש מאד בהדפוס ענין זה] כל שאילו יבא לאותו עבודה והוא מחשב לה מחשב הוא מעבודה אחרת לה כלומר דהא דפריך לעיל מקבלה והקטרה דחשב בשחיטה על הקבלה והקטרה שלא לשמו דכשר ז"א דלאו דווקא בזריקה ס"ל לר"י דפסול ז"א אלא אף בקבלה ג"כ פסול ושאני הקטרה כיון דלא מהני המחשבה שלא לשמו כשחושב בשעת הקטרה גופה והיינו דקאמר כל שאילו

יבא לאותו עבודה והוא מחשב עלה הוא מחשב מעבודה אחרת לה. ומרבה מכל דלאו דווקא זריקה אלא אף קבלה ג"כ כן כמו דמסיק אילו שחטו לשמו לזרוק דמו למחר שמא אינו פיגול שחטו לשמו כו' פסול אילו שחטו לשמו לקבל דמו שלא לשמו שמא אינו פסול ונשתרבב האי לישנא מהקטרה דלקמן ומוחלפת הגירסא מהקטרה לקבלה] ובשעת קבלה מחשב הוא כלומר דכיון דבקבלה פוסל שלא לשמה הרי כל שאילו יבא לאותו עבודה והוא מחשב לה הוא מחשב מעבודה אחרת לה אילו שחטו לשמו להקטיר אימורין שלא לשמו שמא אינו כשר ובשעת הקטרה אינו מחשב כלומר דאפילו בשעת הקטרה ג"כ לא מהני מחשבה הרי כל שאילו יבוא לאותו עבודה ואינו מחשב לה אינו מחשב מעבודה אחרת לה א"ל לא תיתביני. מפיגול על פסול. דמר ר' יוסי וכו':

מה נפיק מביניהון א"ר שמואל בר אבדומא חילופין בשאר ימות השנה שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו בשאר ימות השנה על דעתיה דר"י כשר ע"ד דרשב"ל פסול ע"כ פי' מה נפיק מביניהון בין ר' אילא דמפרש טעמא דר"י דלמד ממחשבת פיגול בין ר' ירמיה דתפס לר' בא דמפרש טעמיה דר"י משום דנעשה כב' מחשבות על השחיטה נפ"מ גדולה בזה בחילופין בשאר ימות השנה. שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו ע"ד דר"י כשר ולרשב"ל פסול. בזה נפ"מ גדולה לר' אילא דמפרש טעמיה דר"י משום דלמד מפיגול אבל לא נעשה כב' מחשבות בשחיטה. א"כ הכא פסול אבל לר' ירמיה דתפוס לר' בא דנעשה כב' מחשבות על השחיטה. א"כ הכא כשר דנעשה כשוחט לשמי ושלא לשמו בשאר ימות השנה דכשר כמבואר לקמן ודכותיה בשוחט לשמו לזרוק דמו שלא לשמו גם כן דומה כשוחט בב' מחשבות על השחיטה לשמו ולשלא לשמו דכשר ואף על גב דגבי לאוכליו ולשלא לאוכליו דכשר גם כן בב' מחשבות אלו על השחיטה ומכל מקום כשהמחשבה טובה לאוכליו היה רק על הזריקה אינו מועיל להכשיר כדאיתא לפנינו. ומ"מ גבי לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה דכשר בלשמו ושלא לשמו באם היו ב' המחשבות אלו על השחיטה כשר ג"כ כשהיה המחשבה טובה שלא לשמו על הזריקה כמו שיבואר לפנינו בסוף הסוגיא בע"ה:

לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה ר' בון בר' חייא בשם שמואל בר אבא מכיון שאין לו שם נעשה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה והוא כשר א"ל ואנן כיני אפילו שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו ויעשה משעה ראשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה ויהא כשר א"ר אבא מרי מן אמר בשתיקה כשר וכו' פי' רבב"ח בשם שמואל בר אבא מכיון שאין לו שם נעשה כו' פי' דס"ל דפסח שעובר זמנו מאליו הוא משתנה דפסח בשאר ימות השנה לא בעי עקירה עיי' במס' יומא בירושלמי פ"ד עיי"ש וכיון שכן

לא צריך כלל קריאת שם כיון שקרא שם פסח ממילא כשעבר זמנו נשתנה מאיליו ואין לו שם פי' דואין לו שם ופי' כמו ששחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה יתבאר היטב בהקדם ב' סוגית בש"ס דילן. ועפ"ז יתבאר היטב מלה במלה. דגרסינן במס' פסחים דף ס"ד ע"א ובמועד לשמו פטור וכו' טעמא דשלא לשמו הא סתמא פטור אמאי פסח בשאר ימות השנה שלמים הוי שמעת מינה פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה וכו' ובתוס' ז"ל ד"ה טעמא גירסת רש"י ז"ל וגריס ר"ת ז"ל הרי לשמו אמאי פטור שלמים לשם פסח קשחיט ש"מ בעי עקירה פי' דאי לא בעי עקירה אפילו שחטו לשמו כשר דשלמים לשם פסח כשר דהא מכשיר לעיל ר' יהושע בשוחט אחרים לשמו עכ"ל. וע"כ מוכרחין אנחנו לגיר' רש"י ז"ל דהשוחט לשמו פסול אע"ג דלא בעי עקירה דאל"כ מאי פריך מדיוקא דסיפא טעמא דשלא לשמו הא סתמא פטור. ליפרוך מרישא מפורש דקתני בהדיא לשמו פטור ואלא ע"כ דאימתי אמרינן דאי לא בעי עקירה הוי שלמים כשירים הנ"מ בסתם דסתמא לשם שלמים קאי לאחר זמנו אבל במפרש לשמו בהדיא בזה לא אמרינן דהוי שלמים ונמצא דשוחט שלמים לשם פסח ז"א אלא בסתמא הוי שלמים ממילא ולא בעי עקירה אבל לא במפרש בהדיא לשם פסח דאז לא נעקר מאתו שם פסח ואימתי נעקר מאליו שם פסח לשלמים ולא בעי עקירה הנ"מ בסתם אבל לא במפרש בהדיא לפסח דאז לא נעקר מאתו שם פסח ולא דמי לשוחט אחרים לשמו דהתם קשחיט שלמים לשם פסח משא"כ הכא דהוי מותר הפסח ולא אמרינן דלא בעי עקירה והוי ממילא שלמים הנ"מ בסתמא אבל לא במפרש לשם פסח. וזה מוכח ע"כ לשיטת רש"י ז"ל וה"מ בשלא קרא לו גם שם שלמים אבל בשקרא לו גם שם שלמים א"כ הוי שלמים ויכול להיות דאפילו קורא אותו גם שם פסח כגון לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה לאחר זמנו נמצא דשוחט שלמים לשם פסח:

וגרסינן במס' זבחים דף ג' ע"א אמר רב יהודא אמר רב. חטאת ששחט לשם עולה פסולה לשם חולין כשירה אלמא דמינה מחריב בה דלא מינה לא מחריב בה ע"כ [ופירש"י ז"ל דלאו מינה אין שמו נתפס על הזבח לעקור שמו ממנו עכ"ל ז"ל וכו'] פי' דלאו בר שם הוא דחולין לאו שם הוא כמו דמסיק בנכרית דלאו בת גירושין הוא לא נתפס שמה על הגט ואין לחולין שם התפסה על הקרבן ולא לנכרית שם בגט] ורמינהו כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול אפילו לשם נכרית נמי פסול הרי לפנינו דלא חשיב שלא לשמה אלא דווקא בשוחט לשם דבר דיש לו לשמה בעצמו כמו חטאת לשם עולה דחטאת יש לה לעצמה לשמה וכן כותב גט לשמה דאשה אחרת דיש לה לאשה אחרת לשמה בפני עצמה אבל בלשם חולין ולשם נכרית דאין להם לשמה לעצמן לא חשיב בשוחט אחרים

עליה או בכותב גט אשה אחרת עליה שלא לשמה ושני גט דל נכרית מיניה הו"ל סתמא וסתמא פסול קדשים דל חולין מינייהו הו"ל סתמא וסתמא כשרים ע"כ פירש דל חולין מינייהו דלא נתפס שמו על הזבח לעקור שם הזבח ממנו והו"ל סתם דנהי דלא נתפס שמו לעקור שם הזבח אבל לא שחטו לשמו אלא לשם חולין והגם דהשם חולין לא פסול ליה מ"מ לא שחט ליה לשמו וה"ל סתם וסתם כשר בקדשים ע"כ:

ועפ"ז יתפרש היטב הסוגיא דידן שחטו לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה לאחר זמנו רבב"ח בשם שמואל ב"א מכיון שאין לו שם נעשה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה והוא כשר פי' דכיון דפסח בשאר ימות השנה לא בעי עקירה והוי שלמים א"כ אין שם פסח שקורא עליו נתפס על השלמים לעקור שמו ממנו דכיון דפסח בשאר ימות השנה שלמים הוי מאליו ולא בעי עקירה נמצא דכשקורא לו פסח הוי שלמים ממילא ודמי לקורא לו שם שלמים ונמצא כששוחטו לשמו ושלא לשמו כיון דקרא לו שם שלמים הוי שלמים ומה שקורא לו שם פסח אין שמו נתפס על הזבח לעקור שם שלמים ממנו כיון דשם פסח שקורא עליו הוי באמצע השנה לאו בר שם כמו חולין וכיון דלא נתפס שם פסח לעקור שם שלמים הוי סתמא כמו בחטאת לשם חולין כשקורא לו שם חולין אין בשם חולין תפיסת השם דיעקור שם זבח כדפי' רש"י ז"ל ולא דמי לשוחט חטאת לשם עולת ראיה באמצע השנה דהתם יש לו לשמה בפני עצמה דיכול להקדיש לעולת ראיה באמצע השנה ויהיה עולת ראיה כשיגיע זמנו משא"כ בפסח אין לו שם בפני עצמה כל ימות השנה דאם יקדיש לפסח נעשה שלמים דאף קודם הפסח נמי לא בעי עקירה ונעשה שלמים מאליו לשיטת הירושלמי. וכן כתב הצל"ח ז"ל דשיטת הרמב"ם ז"ל דאף קודם הפסח לא בעי עקירה אפילו לשיטת הש"ס דילן ביומא דף ס"ג הגם דמסוגיא דמס' פסחים דף ס' ע"ב משמע דקודם הפסח בעי עקירה סמך הרמב"ם ז"ל על סוגיא דמס' יומא עיי' בצל"ח ז"ל דף ס' ע"ב ומהאי ירושלמי יהיה ראיה לשיטת הרמב"ם ז"ל דקרי פסח בשאר ימות השנה דאין לו שם ואי דבעי עקירה קודם פסח הרי יש לו שם א"ו דלא בעי עקירה כנ"ל ומסיק בגמ' דל חולין מינייהו הו"ל סתמא וסתמא כשירים ה"נ מכיון דלא נתפס שם פסח לעקור שם שלמים הו"ל סתמא דנהי דלא נתפס שם פסח לעקור ממנו שם שלמים מ"מ לא שחטו לגמרי לשם שלמים והו"ל כמו בשוחט חטאת לשם חולין דנהי דלא נתפס שם חולין לעקור שם דזבח מ"מ לא הוי לשמה אלא דהוי סתמא. ודכותיה בשוחט לשם חטאת ולשם חולין נהי דלא הוי שלא לשמה אבל לשמה ג"כ אינו ודכותיה הכא נהי דלא הוי שלא לשמה לענין שלמים משום דהפסח אין לו לשמה המתכשר אבל מ"מ לשמה נמי לא הוי דהא לא נשחט לשם שלמים לגמרי ונהי

דלא נתפס שמו לפסול הקרבן משום שלא לשמו אבל מ"מ לשמו נמי לא הוי דהא לא שחטו לשם שלמים לגמרי וע"כ קאמר רבב"ח בשם שמואל בר אבא מכיון שאין לו שם פי' דאין לו לשמו בפני עצמו דיהא כשר וע"כ דלא נתפס שם פסח לעקור שם דשלמים כיון דפסח אין לו שם בשאר ימות השנה דיהא כשר דהוי כמו דקורא אותו שם דשלמים דנשתנה מאיליו מכיון דלא נתפס שם פסח וזהו הפי' מכיון שאין לו שם ונמצא כשוחט לשמו ושלא לשמו בשתיקה והוא כשר והו"ל סתם כמו בשוחט חטאת לשם חולין כיון דשם חולין לא נתפס דחולין לאו בר שם הוא. הו"ל סתמא וסתמא כשר וה"נ כיון דאין לו לפסח שם הו"ל כמו חולין דאין לו שם בקרבן ולא לנכרית שם בגט והו"ל סתמא ולא דמי לשוחט לשמו ושלא לשמו בזמנו דיש לשלמים שם בקרבן ע"כ פסול. אבל לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה דאין לפסח שם בקרבן שלמים. דשם פסח לאו בר שם הוא באמצע השנה ע"כ הו"ל סתמא וסתמא כשר ע"ז מסיק א"ל וכינו אפי' שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו נעשה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה והוא כשר פי' דלא דמי להא דאמרינן לעיל ואין כינו אפילו שחטו לשלא לאוכליו לזרוק דמו לאוכליו דנעשה משעה ראשונה כשוחטו לאוכליו ושלא לאוכליו דאסקינן לעיל דליתא דלא נעשה בב' מחשבות על השחיטה כשהמחשבה טובה היה בזריקה לבד לא מהני להכשיר הזבח הנ"מ דווקא גבי לאוכליו ושלא לאוכליו דהתם צריכין למימר דהמחשבה טובה דזריקה נעשה כמו ששחטו בזה המחשבה זה לא אמרינן דנעשה כאילו אמר המחשבה טובה על השחיטה כיון דלא הגיד על השחיטה רק המחשבה גרוע ולא אמרינן דנעשה כאילו אמר על השחיטה המחשבה טובה ותרתי לא עבדינן דנימא דנעשה כאילו הגיד לאוכליו גם על השחיטה. אבל בשאר ימות השנה בלשמו ושלא לשמו דאמרינן נעשה כאילו לא הגיד כלל ושחט בשתיקה זה שפיר אמרינן ונקיט כללא זה בידך דנעשה כשחטו בב' מחשבות לא אמרינן כשהמחשבה טובה היא בזריקה לבד אבל נעשה כשוחטו בלא שום מחשבה שפיר אמרינן. וע"ז מסיק א"ר אבא מרי מן אמר בשתיקה כשר או נאמר בשתיקה פסול פי' דס"ל כמ"ד דבעי עקירה ע"כ לא שייך לומר כיון שאין לו שם דהא שפיר יש לו שם ועפ"ז יומתק מאד הא דאמר ר"ש בר אבדומא חילופין בשאר ימות השנה א"ב דלמ"ד נעשה כשוחטו בב' מחשבות לר"י שפיר נפ"מ בלשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה דלר"י כשר דנעשה כשוחטו בלא מחשבה כלל אמרינן משא"כ בשלא לאוכליו ולאוכליו דנעשה כשוחטו בב' מחשבות לא אמרינן והילכך לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה לר"י כשר. דס"ל אמרינן נעשה משעה הראשונה רק בשהמחשבה טובה היא בזריקה

לא אמרינן נעשה משעה הראשונה אבל נעשה משעה הראשונה בשתיקה אמרינן שפיר הסברא דנעשה ועי' היטב בפ"ב דשקלים בדברינו דשם מבואר ביתר ביאור:

הלכה ג

כיצד שלא לאוכליו שחטו לשם חולה לשם זקן כו' הדא אמרה כו' פי' דקס"ד ששחט לשם זקן אחד דאל"כ נתני לשם בני חבורה פסולין. כדאיתא בסמוך וע"כ דשחט לשם בריאים ולשם זקן אחד והא דתני במתניתין לאוכליו ושלא לאוכליו כשר מיירי ששחט שיתכפרו בו השלא לאוכליו דהיא בזריקה כדאמר ר"א בסמוך אבל בשחיטה פוסל מקצת שלא לאוכליו והגם דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה כדפי' רש"י ז"ל אך דפסול משום דשחט לשם מקצת חבורה כר' יונה דבסמוך דס"ל דהשוחט על חצי חבורתו נעשה כמתפיס כפרת אלו לאלו מאחר שלא נתכפר למקצת בני חבורה לא נתכפר לכל החבורה. ואע"פ דהמקצת החבורה הללו לאו בר המנאה הוא ולאו בני חבורה מקרי ולא דמי להא דר' יונה דהא ר' יונה מיירי בשהמקצת הוי בר המנאה והוי מבני חבורה משא"כ החולה והזקן לאו בר המנאה הוא לכושר מ"מ חשיב מבני החבורה למען לפסול את החבורה שיהא חשובים ששחט לחצי חבורה ע"ז פריך הדא אמרה שהקטן יש לו מנין לפסול אע"פ דלאו בר המנאה הוא לכושר מ"מ חשוב בר המנאה לפסול שלא למנויו ואנן קי"ל איפכא כיון דהקטן אין לו מנין לכושר ולא חשוב בר המנאה לכושר לא חשיב גם בר המנאה לענין הפסול דשלא למנויו כמבואר בתוס' בדברינו הדא אמרה היה נתון בדרך רחוקה דהוא מאוס קופת העזרה ולחוץ דלאו בר המנאה הוא לכושר אם בדיעבד שחטו עליו הוי בר המנאה לפסול ואנן קי"ל בפ"י ה"ג איפכא כיון דלא חשוב בר המנאה לכושר לא חשוב בר המנאה לפסול דשלא למנויו ועי' בתוס' בדברינו הדא דמסעייא לדרומיי דאימורין שנאבדו אע"פ שאינן כאן מ"מ מהני עליהן מחשבה דהא אילו שאינן ראוין לאכול כמו שאינן הן מ"מ מהני עליהם מחשבה הדא אמרה שחטו שתאכל חצי חבורתו פסול. ר"ל דהא זהו כל עיקר הטעם דבמחשב על חולה וזקן אחד פסול. ע"ז אמר ר"ח קומי ר' יוסי דמיירי שהיו כולן חולין וזקנים כו' שהיו שם כשירין ושחטו לשם פסולין. כדאיתא בתוספת ז"ל במס' פסחים דף ס' ע"א ד"ה השוחט עיי"ש ועיי' בתוס' הרי"ד ותמצא מבואר ברוחב בע"ה:

לאוכליו כזיתים ושלא לאוכליו כזיתים כשר פי' דהוו לאוכליו ושלא לאוכליו. לאוכליו כזיתים ושלא לאוכליו כחצי זיתים וכ"ש כשר דלא הוי מחשבה שלא לאוכליו רק על חצי כזית. לאוכליו כחצי זיתים ושלא לאוכליו כחצי זיתים מה אנן קיימין אם כשהיתה המחשבה לכושר תהא מחשבה לפסול אם אינה המחשבה לפסול לא תהא המחשבה

לכושר פי' דהא כתב רחמנא לפי אכלו דבעינן שישחטו לשם אכילה ואם שחט לשם מי שיכול לאכול כזית אחד כשר דקרינן ביה לפי אכלו. לזה קאמר אם שחט לאוכליו כחצי זיתים או שלא לאוכליו כחצי זיתים בזה שניהם שוין בין ששחט לאוכליו בין ששחט שלא לאוכליו ויתבאר ע"פ מה דגרסינן במס' זבחים דף ל"א ע"א בעי ר"א חשב לאכול כזית בשני בני אדם מהו בתר מחשבה אזלינן דאיכא שיעורא או בתר אוכלין אזלינן וליכא שיעורא אמר אביי ת"ש לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין הא לאכול ולאכול דומיא דלאכול ולהקטיר וה"ד בשני בני אדם מצטרף ע"כ ועפ"ז יתבאר הכא בסוגיא דידן דקאמר דלחצי זיתים דמי לאוכליו ולשלא לאוכליו דהא דתנינן בברייתא כיצד שלא לאוכליו לשם חולה ולשם זקן שאינו יכול לאכול כזית מיירי ששחט לשם זקן אחד וא"כ נשחט הפסח שלא לאוכליו דחצי זית לאו אכילה הוא. אבל אם שחט לשם כמה חולים וכמה זקנים דלכל אחד כחצי זית יש בכולן כזית תלי בזה אם אזלינן בתר מחשבה כשר דיש בו אכילה ונקרא נשחט לאוכליו אבל אי אזלינן בתר בני אדם נקרא נשחט שלא לאוכליו ע"ז קאמר הגמ' אם שחט לאוכליו כחצי זיתים או שלא לאוכליו כחצי זיתין ושאר הפסח שחטו סתמא בזה שניהם שוה כדמפר' ואזיל דבמה אנן קיימין אם כשהיתה המחשבה לכושר פי' דאזלינן בתר המחשבה לכושר תהא המחשבה לפסול דאף אם שחט לשם פסולין נמי דינא הכי דמאי נפ"מ בין כשר לפסול כיון דאפילו ראוי לאכול כזית מכיון ששחט עליו כחצי זית א"כ לא נשחט לשם אכילה וכתיב לפי אכלו אלא דאזלינן בתר מחשבה ואיכא אכילה כן נמי בשחט על הפסולין מכיון ששחט לשם כמה פסולין ואיכא כזית לפי המחשבה. ואם אינה המחשבה לפסול דא"ת דאין המחשבה מועיל במה שהיו במחשבתו כזית כיון דלא אזלינן בתר המחשבה לא תהא המחשבה לכושר כלומר גם להכשר לא אזלינן בתר המחשבה אלא בתר בני אדם וא"כ מאי אהני לן שראוין לאכול כזית מ"מ האיך נשחט הפסח לאכילה והאיך קרינן בי' לפי אכלו לרבנן דפליגי אר' נתן וס"ל דבעינן כזית אכילה ממש ולא דרשי גברי דחזו לאכילה וקי"ל כרבנן עיי' בדף ע"ח ע"ב וא"כ בזה שניהן שוה וע"כ תלי בזה אם אזלינן בתר מחשבה בשניהם כשירים. דכמו שהמחשבה לכשר כן נמי המחשבה לפסול ואם לא אזלינן בתר המחשבה אלא בתר בני אדם. א"כ הכשר פסול כמו הפסול. דכמו דלא אזלינן בתר המחשבה גבי פסול כן נמי לא אזלינן בתר המחשבה לגבי כשר וע"כ שניהם שוה אך תלי אם אזלינן בתר המחשבה או בתר בני אדם מיבעיא לן. וע"ז א"ר יוסי מתניתא אמרה שהמחשבה לכושר דתנינן תמן לאכול חצי זית ולהקטיר חצי זית כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין טעמא לאכול ולהקטיר הא לאכול ולאכול

כמו לאכול ולהקטיר וה"ד בשני בני אדם מצטרף והרי זה כמו פשיטותא דאביי הנ"ל ואם כן מוכח דאזלינן בתר המחשבה וכמו דהמחשבה לכושר כן נמי המחשבה לפסול דשניהם שוה:

הלכה ד

א"ר יוחנן חבורה היה מקשה כו' וקיימנה בשנטמאו הבעלים או הזידו וכבר נדחה לפ"ש לשמו פטור והיא פסול שלא לשמו חייב והוא כשר והוא כעין דאיתא בבבלי דף ס"ד אמאי פסח בשאר ימות השנה שלמים הוי ש"מ פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה. אר"ח ב"ג נזרקה מפי חבורה כגון שהיה בעלים טמאים ונדחין לפסח שני דסתמא לשם פסח קאי ע"כ וזהו חבורה היו מקשה דקאמרינן הכא:

והיידינו לשמו פטור פי' דתני במתניתין בי"ד לשמו חייב והוא משום דהוי כשר לפיכך לשמו חייב ע"ז אמר היכי משכח"ל לשמו בכה"ג דכשר ואפ"ה פטור ע"ז מפרש תמן אמרין בשם ר"ח בשעיברה שנתו בין ראשון לשני ר"ל בשם ר"י בשעובר זמן כפרתו פי' דכל ישראל כבר נתכפרו בקרבנות פסחיהן ולא חזי שוב לשום אינש בעולם וע"כ א"צ עקירה אפילו בזמנו כדאיתא בדף פ"ט ע"א בתוס' ז"ל עיי"ש והוי ממילא שלמים והוי כשוחט שלמים לשם פסח דהוי כשוחט אחרים לשמו דכשר כדאיתא בתוס' ז"ל הנ"ל ד"ה ונטרחו ור"ח מוסיף דבעינן עוד תנאי שיעבור גם שנתו לאחר הכפרה ולא יתחזי לפ"ש ובזה לא בעי עקירה והוי שלמים ממילא ע"כ משכח"ל בזמנו לשמו דפטור אע"פ דכשר משום דהוי שלמים ושלמים בי"ד פטור בשוחט על החמץ ע"ז מביא הברייתא פסח שעובר זמנו כו' ור"י מכשיר שהוא כשוחט שלמים לשם פסח מכיון שעובר זמנו לא שניא היא השוחט פסח לשם שלמים היא השוחט שלמים לשם פסח עד כאן סיימא דברי ר' יהושע בברייתא ע"ז מסיק ע"ד דר"ח בשעובר שנתו ג"כ בין ראשון לשני. ע"ד דר"ל בשעובר זמן כפרתו פי' דר"ת מפרש הברייתא פסח שעובר זמנו שעוברה גם שנתו ור"ל מפרש רק שעובר זמן כפרתו. ובתוס' הרי"ד מבואר ברוחב:

פרק ו

הלכה א

תני ר"י הפשיטו דוחה את השבת וכו' מה עבד לה ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה מתוך שהוא הופכו אינו כנוטל אימורין מתוך זבח מנוול. אר"י ר' ישמעאל ור' ישמעאל בנו של ריב"ב אמרו דבר אחד כמה דר' ישמעאל אומר מובחר דוחה אין מובחר מן המובחר דוחה כן רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר מובחר דוחה אין מובחר

מן המובחר דוחה פי' כההיא דאיתא מפורש במס' מנחות ר"פ ר"י אמר רבה ר"י ורבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אמרו דבר אחד כמו דר"י א"ל דהעומר בא בשבת מג' סאין אע"ג דחשיבא טפי יותר מה' מ"מ מכיון דאפשר לן במובחר לא טרחינן תו במובחר מן המובחר כן נמי רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ס"ל ג"כ אין מובחר מן המובחר דוחה [וזה כפי' הק"ע ז"ל הסוגיא מפורשת היא בר"פ העומר עיי"ש] וס"ל דאף דר"י בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ס"ל מתוך שהוא הופכו אינו כנוטל אימורין מתוך זבח מנוול. מ"מ אין זה מובחר מן המובחר אך דס"ל דאין מובחר מן המובחר דוחה שבת. ובזה פליגי ר' ישמעאל ורבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דר"י ס"ל דהפשיט כולו מובחר הוא ור"י בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ס"ל דהפשיט כולו אין זה מובחר אלא מובחר מן המובחר וע"כ לא קשה מר"י אר"י דהעומר דהכא ס"ל דהפשיט כולו דוחה שבת ובעומר ס"ל דאין מובחר מן המובחר דוחה שבת ז"א משום דס"ל דהפשיט כולו הוי מובחר ובזה פליגי דרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ס"ל דזה הוי מובחר מן המובחר ור"י ס"ל דזה הוי רק מובחר ומסיים ואזיל אין תימר מובחר הוא דלכו"ע מובחר הוא דאף לרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה נמי רק מובחר הוא ולא מובחר מן המובחר ופליג עם ת"ק בזה דת"ק ס"ל דמובחר דוחה שבת ואיהו ס"ל דאין מובחר דוחה שבת ז"א כדמסיק יקרענו ויצאו אימוריו כלומר דהאיך מותר לו הפשט כלל עד החזה יקרענו ויוציא אימוריו דנהי דע"כ הקרבת אימורין דוחה שבת משום חביבא מצוה בשעתא כדאיתא במס' פסחים דף ס"ח ע"ב אבל הפשטה עד החזה יהא אסור דהא אין מצוה מן המובחר דוחה שבת אלא ע"כ דרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה לא פליג עם הת"ק במצוה מן המובחר וס"ל ע"כ דדוחה שבת מצוה מן המובחר ע"כ מותר להפשיט עד החזה אבל להפשיט כולו כיון שהוא הופכו אינו נראה כנוטל אימורין מזבח מנוול א"כ לא הוי הפשטת כולו אלא מובחר מן המובחר ובזה פליג את"ק דקחשיב להפשטת כולו מצוה מן המובחר ואיהו ס"ל דהפשטת כולו לא הוי רק מובחר מן המובחר ולא דחי שבת ע"ז אמר ר"י בר"ב לא אתיא אלא כר"ש פי' דלעולם אימא לך דרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה פליג את"ק גם במצוה מן המובחר וס"ל דאין דוחה שבת רק גוף עיקר המצוה ומצוה בשעתא ולא מובחר המצוה דמובחר אינו דוחה מלאכה דאורייתא ובזה פליג את"ק דת"ק ס"ל דמובחר דוחה שבת וע"כ מפשיט את כולו ואיהו ס"ל דאין מצוה מן המובחר דוחה שבת במלאכה דאורייתא והא דשרי להפשיט עד החזה משום דס"ל כרשב"א עד שיגוד כל צרכו עד שיקדח כל צרכו עד שיקצוץ כל צרכו עד שיעבד כל צרכו הילכך מפשיט עד החזה אינו עובד במלאכה

דאורייתא ע"כ מותר במצוה מן המובחר אבל במלאכה דאורייתא אינה נדחית מפני מצוה מן המובחר הילכך במפשיט כולו דאיכא מלאכה דאורייתא ס"ל דאסור ופליגי ת"ק ורבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה באם מצוה מן המובחר דוחה שבת דלת"ק דוחה ולרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אינה דוחה:

אבל צלייתו וכו' תנינן חשיכה יצאו וצלו פסחיהן ר"ל דבמתניתין דידן תנינן דצלייתו אינו דוחה שבת וכן תנינן באידך מתניתין חשיכה יצאו וצלו פסחיהן אבל בשבת אינו דוחה ואת אמר הכין לשילשולו לתנור פי' א"כ קשה היכי שרינן לשלשלו לתנור ע"ש עם חשיכה הא אסור כן בחולין אלא כדי שיצולו מבעו"י והיכי שרינן לשלשלי לפסח בע"ש עם חשיכה בשלמא בל"ז הייתי אומר דפסח דוחה שבת כל מעשיו אף צלייתו אבל כיון דתנינן דצליה אינו דוחה שבת א"כ קשה האיך שרינן לשלשלו לתנור הא נגזור שמא יחתה בגחלים כמו בחולין ואי דאין שבות במקדש ז"א דלא התירו שבות דמקדש אלא במקדש ולא במדינה כדאיתא בבבלי לחד מ"ד וצליית פסח נקרא שבות במקדש במדינה כדאיתא בבבלי. ע"ז משני דז"א דהא הרכבו והבאתו חוץ לתחום לא אמר אלא חוץ לירושלים הא חוץ לחומת העזרה מותר משום שבות שהתירו במקדש והא חוץ לחומת העזרה הוי שבות דמקדש במדינה הרי דסבירא ליה דהתירו שבות דמקדש במדינה:

חתיכת יבלת. תמן תנינן חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה פי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות דחותכין יבלת היא מכהן העובד חותכין ממנו יבלת להכשירו לעבודה אם בכלי כאן וכאן אסור וקס"ד דבמתניתין דידן אסור אפילו חתיכת יבלתו ביד וקשה אהדדי ומשני ר"ס ריב"ל בשם ב"פ משום קילקול פייסות ר"ל כיון דהכהן כבר זכה בפיוס ע"כ צריך לחותכו להיבלת ולהכשירו לעבודה כדי שלא יתקלקל הפיוס כדמסיק והן שכבר הפיסו רשב"י אמר כאן בלחה כאן ביבשה פי' דבלחה אסור וביבשה מותר ושיטת הש"ס דילן דבלחה הוא אסור מדרבנן משום דאיסור דלחה הוא תולדה גוזז ואיסור זה הוא בכלי אבל ביד לא הוי רק שבות דאין דרך לחותכה אלא בסכין כדפי' רש"י ז"ל אבל הירושלמי דס"ל לעיל בסמוך דשבות דמקדש במדינה מותר ע"כ דאיסור בלחה היא מדאורייתא משום חבורה וכיון דמשום חבורה אין נפ"מ בין יד לכלי וע"ז אמר דאתיא דרשב"ל כב"ק דאפילו א"צ לדם ולאפר הוי נמי חבורה. ור"י בר"ח דמוקי ביד כיון דהוי חבורה מאי נפ"מ בין יד לכלי ע"כ דס"ל כר"י דבא"צ לדם לא הוי חבורה ואח"כ פריך הבאתו מחוץ לתחום הא הוי שבות דמקדש במדינה כיון דס"ל בכל הסוגיא דשבות דמקדש במדינה מותר ולפיכך משלשלין את הפסח ע"ש ולפיכך למ"ד דמוקי בלחה ע"כ הוא משום חבורה וס"ל כב"ק א"כ קשה הא תחומין נמי הוי שבות ומשני הדא מסייעא

כו' על תחומי שבת ד"ת. א"ל והא כתיב שבו איש תחתיו כו' אל יצא כו'. כגי' הק"ע ז"ל ומסיים זה עומד בשמועתו ופריך חתיכת יבלת בכלי שבות ואמאי אסור לריב"ח דמוקי בכלי הא בכלי ג"כ הוי שבות והא דאסור בכלי במשנה דעירובין הגם דל הירושלמי דס"ל בכלי הוי ג"כ שבות וסבירא ליה דשבות במקדש מותר מ"מ על המשנה דעירובין לא קמקשה משום דהתם קאי על הכהן העובד כנ"ל והירושלמי ס"ל בסוף הלכה זו דלא התירו שבות במקדש אלא דווקא גבי זבח ולא אצל הזובח ע"כ המשנה דעירובין מיירי אצל הזובח ע"כ אסור שבות דחתיכת יבלתו בכלי משא"כ במתניתין דידן דמיירי בזבח דהא קתני הרכבתו והבאתו דקאי על הזבח וכמו כן חתיכת יבלתו הוא ג"כ על הזבח דהא קתני כולהו בהדדי הרכבתו והבאתו וחתיכת יבלתו ולא קתני הרכבה והבאה וחתיכת יבלת אלא הכל בתי"ו וא"ו הרכבתו והבאתו וחתיכת יבלתו א"כ קאי הכל על הזבח ומשני אמר ר"א לא תני ריב"ח אלא הרכבתו והבאתו הא חתיכת יבלתו לא ר"ל דלא תני חתיכת יבלתו אלא חתיכת יבלת ולא תני תי"ו וא"ו אלא גבי הרכבה והבאה ותני הרכבתו והבאתו דקאי על הזבח משא"כ בחתיכת יבלת לא תני יבלתו אלא חתיכת יבלת ולפיכך ריב"ח דמוקי כאן ביד כאן בכלי לא תני חתיכת יבלתו אלא חתיכת יבלת וקאי על הכהן הזובח. ופריך מן בגין דו סבר בכלי שבות הא אם לא סבר בכלי שבות לא ר"ל דכל עיקר דלא תני ריב"ח יבלתו הוא משום דסבר דבכלי הוי ג"כ שבות אבל אם לא היה סבר בכלי שבות היה שפיר תני יבלתו על הזבח והא לא כן אמר ר"א בשם ריב"ח גופי' מה פליגין בשנטלן הוא אבל אם נטלן אחר מאוסין הן גבי הנוטל צפרניו והדין זבח לא כאחר הוא בתמיה וא"כ אפילו אי לא היה בכלי שבות נמי היה מותר דזבח כאחר הוא אר"י שניא היא הכא דכתיב זבחי דשל גבוה הוא ולאו כאחר הוא אלא העיקר דלא תני ריב"ח יבלתו אלא יבלת רק כגון דסבר בכלי שבות ואח"כ מסיק אר"מ הזייה שבות וכו' אלא שזה בזבח וזה בזובח:

הלכה ה

מתניתא ביודע בו שהוא פסח ושחטו לשם שלמים פי' דמיירי בעוקר ולא בטועה דאי בטועה וכסבור שזה שלמיו עקירה בטעות לא הוי עקירה. עיי' בבבלי דף ע"ב דמוקי רישא בעוקר וסיפא בטועה. דר' יהושע דס"ל דטעה בדבר מצוה פטור הוא דווקא בטועה עיי' במהרש"א ז"ל היטב שם בסוגיא דמפרש דווקא בטועה הוא דפוטר ר"י דומיא דתינוקות דכסבור שהיא התינוק דשבת אבל לא ביודע שהוא של ע"ש או אחר שבת ואך סובר דמותר לימול בשבת ז"א אלא דווקא בסובר שזהו התינוק דשבת וה"נ הכא דכותי' דכסבור שהוא היא השלמים. אבל רישא בעוקר דאי בטועה עקירה בטעות לא שמי'

עקירה עיי' במהרש"א ז"ל ובירושלמי דבסוגיא דידן פליגי בזה ר' מנא ור' יוסי כאשר יתבאר לפנינו בע"ה דפליגי בסיפא אבל רישא כו"ע מודים דמיירי בעוקר ולא בטועה:

היה יודע בו שהוא שלמים שחטו לשם עולה. יתבאר עפ"י מה דגרסינן במס' מנחות דף מ"ט ע"א תני רבב"ח קמי דרב כבשי עצרת ששחטן לשם אילים כשירין ולא עלו לבעלים משום חובה א"ל רב עלו ועלו אמר ר"ח מסתברא מילתי' דרב בכסבור אילים ושחטן לשם כבשים שהרי כבשים לשם כבשים נשחטו וכו' ע"כ ומוכח מהאי סוגיא דאם בכסבור על כבשים שהן אילים ושחטן לשם כבשים פליגי בזה רבב"ח ורב אם זה נקרא שלא לשמה או לא כיון דעכ"פ שחט לשמה [ולא דמי לכשהיה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודא וכו' ז"א דזה דומה למתכוין לכתוב על יהודא את השם כשצריך לכתוב את השם] וה"נ פליגי בזה בירושלמי ר"מ ור' יוסי והיינו דגרסינן היה יודע בו שהוא שלמים ושחטו לשם עולה פי' דבאמת היה עולה אך היא היה יודע שהוא שלמים ושחטו לשם עולה מיבעיא לן אם נקרא לשמה או לא הגם שהוא עולה ושחטו לשם עולה מ"מ כיון דכונתו היה לפי ידיעתו ששוחט שלמים לשם עולה א"ל דלא הוי לשמה כמו דפליגי בזה רבב"ח ורב אם הוי לשמה או לא והכא נמי פליגי בזה ר' מנא ור' יוסי [ובאמת הכונה מלשון היה יודע פי' היה סבר לפי ידיעתו והא דלא נקט היה סבר שהן שלמים סירכא דלישנא נקא כמו דנקט תחילה יודע בו וכן לקמן היה יודע בו ע"כ גם סירכא דלישנא לעיל ולקמן נקט כמורגל כמה פעמים בש"ס הזה] ר"מ אמר יש בעשייתו מצוה ר' יוסי אמר אין בעשייתו מצוה ר' מנא ס"ל דהוי לשמה ור' יוסי ס"ל דלא הוי לשמה ופריך הגמ' על ר' יוסי אילי ציבור שהיה סבור שהן כבשים ושחטן לשם אילים שמא לא עלו לציבור לשם אילים בתמיה ותני כן אילי ציבור שהיה סבור שהן כבשים ושחטן לשם אילים כבר עלו לציבור לשם חובה ע"כ מוכח מברייתא מפורש דזה נקרא לשמה:

מתניתא בסבור בו שהוא פסח כו' דהוי בטועה בהא פוטר ר"י אבל בהי' יודע בו שהוא שלמים אלא שהוא סבור לאמר שמותר לשנות שלמי' לשם פסח דהוי עוקר בזה פליגי ר"מ ור"י דר"מ סבר אין בעשייתו מצוה דווקא בטועה פוטר ר' יהושע כשיטת הש"ס דילן ור' יוסי ס"ל דיש בעשייתו מצוה ואף בעוקר פוטר ר' יהושע וקמסיים הש"ס מסתברא דר"מ בקדמייתא ודר' יוסי באחרייתא:

אר"א דברי ר"מ אפילו עגל את ש"מ תרתי את ש"מ דבר שאין לו קצבה ודבר שאין דרכו להתחלף ויש בעשייתו מצוה. דבר שאין לו קצבה יפה פי' הפ"מ ז"ל דר"א קאי על פסח דווקא בדבר שאין לו קצבה וקאי על התוספתא וכן מפורש בהדיא בבבלי דף ע"ב ע"ב

אמר רב ביבי אמר ר"א פוטר היה ר"מ אפילו עגל של זבחי שלמים ששחטו לשם הפסח עיי"ש אולם מה שמסיים דבר שיש בעשייתו מצוה לכאורה קשה מאי מוכח מהכא לדבר שיש בעשייתו מצוה ונלפענ"ד דמוכח כן מהא דאיתא לקמן בה"ו אמר ר"א למי נצרכה לר"מ אתיא דר"א כרשב"ל כמה דרשב"ל אמר יש בעשייתו מצוה כן ר"א אמר יש בעשייתו מצוה אין תימר שניא היא שהיא בע"מ ובע"מ אין דרכו להתחלף הרי עגל הרי אין דרכו להתחלף ואמר ר"א דברי ר"מ אפילו עגל כו' ע"ז קאמרינן הכא על הא דאמר ר"א דברי ר"מ אפילו עגל שאין דרכו להתחלף א"כ אמאי מודה בבע"מ לר"א גופיה אלא ע"כ משום דבעינן בעשייתו מצוה בבע"מ אין בעשייתו מצוה משא"כ בעגל יש בעשייתו מצוה כמו דמחלף בירושלמי בהדיא בה"ו הנ"ל והא דקפתח בתרתי ומסיים בתלתא דקפתח את ש"מ תרתי. וקמסיים בתלתא לבסמוך קחשיב תלת הוא משום דלעיל קאמר אמרין לית הדא דר"א תתובה על דר' יהושע דו יכול מימר ליה האיך את מושיבני מדבר שדרכו לחלף על דבר שאין דרכו להתחלף פי' דאפילו היה פסח דבר שיש לו קצבה מ"מ פטור ולא דמי לאימורי ציבור דהתם דבר שאין דרכו להתחלף משא"כ שלמים בי"ד דרכו להתחלף ונמצא דר"י ס"ל בשלמים לשם פסח פטור מב' טעמים משום שאין לו קצבה ודרכו להתחלף ור' יהודא ס"ל דאף באימורי ציבור ג"כ פטור הגם שיש לו קצבה מ"מ מחמת שיכול הוא להתחלף ור"א דאמר דברי ר"מ אפי' עגל הוא דווקא בפסח הגם דהוי דבר שאין דרכו להתחלף מ"מ פטור משום דבר שאין לו קצבה. ולפיכך קאמר ר"א בבבלי מפורש דווקא בפסח אפילו בעגל ולא באימורי ציבור משום דלכל הפחות חדא בעינן או דבר שדרכו ליחלף או דבר שאין לו קצבה לפיכך ר"א דאמר דברי ר"מ אפילו עגל הוא דווקא בפסח אבל באימורי ציבור אינו כשר אלא דווקא שיהא דבר שדרכו להחלף. וע"כ קאמר אליבא דר"א דברי ר"מ אפי' עגל. את ש"מ תרתי את ש"מ דבר שאין לו קצבה ודבר שאין דרכו ליחלף ויש בעשייתו מצוה. כלומר דתרתי בעינן דבר שאין לו קצבה אף דבר שאין דרכו להחליף הרי אחד ועשייתו מצוה הוא שני והוי ב' לפטור אין לו קצבה ועשייתו מצוה ואי היה דבר גם שדרכו להחליף היה ג' פטורי אין לו קצבה ודרכו להחליף ועשייתו מצוה לפיכך קאמר בסמוך את ש"מ תלתא והכא קאמר את ש"מ תרתי משום דאין לו קצבה ועשייתו מצוה אבל לא משום שדרכו להחליף דהא אין דרכו להחליף:

רשב"ל אמר יש בעשייתו מצוה כגון יבמתו נדה ובא עליה. ר"י אמר אין בעשייתו מצוה כגון ב' שפודין אחד של שחיטה ואחד של נבילה וביקש לאכול א"ז ואכל א"ז והוי כמו דגרסינן בבבלי דף ע"ב ע"ב בשם רשב"ל נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של צלי

חייב. ור"י אמר אשתו נדה כו' בא עלי' חייב יבמתו נדה פטור. איכא דאמרי כ"ש בההיא מחייב דלא עשה מצוה א"ד התם הוא דהו"ל לשיולי אבל הכא דלא הו"ל לשיולי פטור ומסיק בגמ' דיבמתו בזוז מינה עיי"ש וה"נ בירושלמי פליגי ר"י ורשב"ל כמו בבבלי ממש דרשב"ל ס"ל דהא דקיי"ל כר"י דטעה בד"מ פטור אע"פ שלא עשה מצוה מ"מ בעינן בדבר מצוה שיהא דבר שיש מצוה למחר בעשייתו וגוף הדבר מצוה היא אך לא הגיע זמנו לקיים המצוה בשעה הזאת ובשעה הזאת אינה מצוה אבל יש מצוה בגוף הדבר כשהגיע הזמן כגון יבמתו נדה ובא עליה הגם דעתה אין מצוה בעשייתה כיון דהוי נדה וחייבי כריתות לאו בני חליצה ויבום נינהו מ"מ כיון דלמחר דכשתטבל במקוה יהא מצוה ביבום א"כ גם השתא פטור אבל כשטעה בדבר שאין שום מצוה לעולם וטעה בדבר שאיננה מצוה כמו בליל פסח שרצה לאכול צלי ואכל נבילה דבנבילה לעולם ליכא מצוה אז חייב אפילו לר' יהושע דע"כ לא ס"ל לר"י דטעה בדבר מצוה פטור אף על פי שלא עשאה מצוה הנ"מ גבי מילה דגוף המילה מצוה הוא אלא דעדיין לא הגיע זמנו ע"כ לא הוי מצוה אבל יהיה מצוה למחר וה"נ גבי יבמתו נדה דיהא מצוה בהאי ביאה למחר אבל בשפוד של נבילה דלעולם ליכא ביה מצוה פטור דלא דמיא לתינוקות דהתם יש בעשייתו מצוה למחר כדמסיק אח"כ ור"י אמר אין בעשייתו מצוה כגון ב' שפודין וכו' וסבר לאכול א"ז ואכל א"ז הגם דאין בעשייתה מצוה לעולם נמי פוטר ר' יהושע וקפריך מתניתא פליגא על רשב"ל כצ"ל ומוכח ט"ס הזה מל של אחר השבת בשבת ר"י פוטר הרי אין בעשייתה מצוה ופוטר ר"י ומשני שמואל קפודקיא למחר יש בעשייתו מצוה ושמואל קפודקיא מפרש דברי רשב"ל דהיינו הך יבמתו נדה והיינו הך דתינוקות וע"י הירושלמי הזה יאיר עינינו בע"ה בסוגית הבבלי דהתם קאמר רשב"ל גבי שפוד דחייב וקשה לכאורה הא קי"ל דטעה בד"מ פטור אע"פ שלא יעשה מצוה כמו דתני ר"ח בשם ר"מ וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' שגגות ה"ח ותמה שם הלח"מ ז"ל וז"ל ואיכא לתמוהו טובא חדא דבתחלת דבריו ז"ל שאמר כל העושה מצוה מן המצות ובכלל עשייתן כו' משמע דבעינן תרתי שטועה לעשות מצוה ויעשה מצוה והוא כרשב"א כו' דס"ל דהיכי דלא עשה מצוה כו"ע מידי דחייב אפילו לר' יהושע אע"פ דקי"ל כר' יהושע בהא פסק דחייב דבהא לא פליגי כו' וא"כ קשה היכי דמל של אחרי השבת בשבת הא לא עשה מצוה כדאמרינן בגמ' וא"כ אמאי פסק דפטור הא לרשב"א בהא כו"ע מודי דחייב ואיך רבינו ז"ל פטר בזה שכ' ואחד למול בשבת ואחד למול לאחר שבת דפטור וכו' עכ"ל וכן בה' ט"ז פסק גבי שפודין דחייב שהרי לא עשה מצוה באכילה זו וא"כ קשה להבין פסקי הרמב"ם ז"ל אבל לפי הירושלמי ניחא מאד דרשב"ל פסק גבי שפודין

דחייב משום דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה דלא אמרינן אע"פ שלא עשה מצוה פטור רק גבי תינוקות דיש בעשיית גוף הדבר מצוה רק דהשתא לא הגיע הזמן אבל למחר יש בעשייתו מצוה ואף דר"י פליג בירושלמי וס"ל דאפילו גבי שפודין חייב מ"מ הרמב"ם ז"ל פסק כרשב"ל משום דפסק כלישנא קמא בבבלי דר"י לא פליג ארשב"ל בשפודין ובזה ניחא מה דבבבלי מימרא דרשב"ל הוא משפודין ומימרא דר' יוחנן היא מיבמתו ואילו בירושלמי הוא בהיפוך דמימרא דרשב"ל הוא מיבמתו ומימרא דר"י הוא משפודין אבל לפי מה שבארנו הוא דטעמא דרשב"ל בבבלי גבי שפודין הוא מטעמא דיבמתו דאמר בירושלמי דיש בעשייתו מצוה כגון יבמתו נדה ובא עליה דבעינן דלמחר יהא בעשייתה מצוה ונמצא דהבבלי והירושלמי אזלי בחד שיטא אליבא דר"מ ורשב"ל בלישנא בתרא אליבא דר"י רק הרמב"ם ז"ל פסק כלישנא קמא דחייב גבי שפודין מטעם כ"ש כדאיתא בגמ' כ"ש דחייב דלא עשה מצוה והוי כ"ש מאשתו נדה הגם דהוי לחלוחית של מצוה כדפי' רש"י ז"ל אע"ג דמעוברת מ"מ מצות שמחת אשתו איכא וע"כ שפיר ניחא לישנא ופסקי הרמב"ם ז"ל דפסק כר' יהושע גבי תינוקות אפילו לא עשה מצוה פטור גבי תינוקות ומ"מ בשפודין פסק דחייב וניחא נמי לישנא דהרמב"ם ז"ל כל העושה מצוה מן המצות ובכלל עשייתה נעשית עבירה כו' א"כ משמע מלשונו דבעינן שיעשה מצוה ולמה גבי של אחד בשבת בשבת פסק דפטור הא לא עשה מצוה ז"א דלעולם ס"ל דטעה בד"מ ולא עשה מצוה פטור כמו דקי"ל אליבא דר"י דפליגי באחד בשבת שמל בשבת פוטר ר"י ומכל מקום אינו פטור רק בשיש בעשייתה מצוה כמו דסבירא ליה לרשב"ל וגבי תינוקות נקרא יש בעשייתה מצוה כיון דלמחר יש בעשייתה מצוה משא"כ גבי שפוד ומתורץ בזה קושית הלח"מ ז"ל בע"ה וז"ב:

אר"י דר"מ היא פי' דמתניתין דידן דפסחים דפוטר ר"י בטעה בדבר מצוה אתיא אליבא דר"מ דמוקי פלוגתא דר"א ור"י דשבת גבי תינוקות דר"מ מוקי פלוגתתי' במס' שבת דף קל"ז ע"א דלא נחלקו במל של ע"ש בשבת שפטור משום דעשה מצוה ולא נחלקו אלא במל של אחר שבת בשבת דר"י פוטר משום דאפילו בלא עשה מצוה פוטר ר"י. ואיתא שם תני ר"ח לא נחלקו ר"א ור"י בשמל של ע"ש בשבת שהוא חייב לא נחלקו אלא שמל של אחר שבת בשבת דר"א מחייב חטאת ור"י פוטר ומוקי ר' ינאי דמיירי שמל של שבת בע"ש עיי"ש דבזה לכו"ע חייב ובירושלמי ס"ל הא דתני ר"ח בבבלי במל של שבת בע"ש דחייב הוא אליבא דר"ש וא"כ בין ר"מ בין ר"ש תרווייהו ס"ל דפליגי במל של אחר שבת בשבת ולא איכא בין ר"מ ור"ש אלא במל של ע"ש בשבת דר"מ ס"ל דפטור ור"ש ס"ל דחייב ואי במל של שבת בע"ש בוודאי אף ר"מ מודה דחייב וא"כ מאי איכא בין ר"מ

ור"ש דנפ"מ ביניהם במל של שבת בשחרית בשבת דר"מ ס"ל דפטור ור"ש ס"ל דחייב כדאיתא בסוגיא במל של שבת בשחרית בשבת פלוגתא בזה וע"כ דנחלקו בזה ר"מ ור"ש במל של שבת בשחרית דלר"מ אף דמל של שבת בשבת שחרית ואח"כ מל של ע"ש בשבת פטור כיון דעשה מצוה ובעשה מצוה ס"ל לכו"ע פטור אליבא דר"מ בכל האופנים אפילו מל של שבת בשחרית ופליג אר"ש דס"ל דבעשה מצוה דהיינו שמל של ע"ש בשבת תייב בשקדם ומל של שבת בשחרית ואיהו ס"ל דפטור. והכא במתניתין בשעבר זמן כפרתו והקריבו כולם פסחיהן ואח"כ שחט שלמים לשם פסח דפוטר ר' יהושע א"כ כמאן אתיא מתניתין ע"כ כר"מ וע"כ אמר ר"י דר"מ הוא פי' דמתניתין דידן דפוטר ר"י ביש בעשייתו מצוה אפילו בשחט שלמים לשם פסח אחר שנשחט כבר הפסחים של כל ישראל ע"כ דאתיא כר"מ דר"מ אמר דבר שיש בעשייתו מצוה פטור דבר שאין בעשייתו מצוה חייב במחלוקת ר"א ור"י ר"ש אומר דבר שיש בעשייתו מצוה חייב ושאין בעשייתו מצוה פטור מחלוקת ר"א ור"י ודבר שיש בעשייתו מצוה דחייב הוא בשמל בשחרית של שבת בשבת וס"ל לר"ש כיון דמל של שבת בשבת חייב אפילו כשמל של ע"ש בשבת דיש בעשייתו מצוה א"כ האיך ס"ל לר"י במתניתין בשהקריב שלמים לשם פסח אפי' כשהקריבו כל ישראל פסחיהן פטור אלא ע"כ דאתיא כר"מ דס"ל דבר שיש בעשייתו מצוה פטור אפילו שמל של שבת בשחרית [והשתא אינו מפרש הברייתא דר"ש ודר"מ ואוקימתא שמל בשחרית או בע"ש התינוק דשבת עד לבתר הכי בסוף הסוגיא מפרש זאת] דברי ר"מ והוא שיהא שה תמים זכר בן שנה ושלמים וראוין להשתנות לשם פסח [דבאינו ראוין איתא במתניתין בהדיא דחייב] את ש"מ תלת ע"י ג' פטורין נפטר אליבא דר"י דבר שאין לו קצבה ודבר שדרכו להחליף דבאינן ראוין חייב כדאיתא במתניתין מפורש ויש בעשייתו מצוה דע"כ אינו נפטר באין בעשייתו מצוה כגון בשוחט חולין לשם פסח כמו בתינוקות דפוטר ר"י אפילו באין בעשייתו מצוה ז"א דהא ע"כ לא פטר ר"מ בשקדם ומל של שבת בשחרית רק ביש בעשייתו מצוה וס"ל דבר שיש בעשייתו מצוה דווקא פטור א"ל דבר שאין לו קצבה כמו מאי אית לך מאי הוא הפי' של דבר שאין לו קצבה ר' ירמיה סבר מימר שלא נתנה התורה קצבה כמה פסחים ידחו את השבת בכל שנה דלא דמי לקרבן תמיד דהוא קרבן אחד בשבת אבל פסח אינו קרבן אחד אלא לפי כמה חבורות שיש בישראל לפיהן יש פסחים ור' יוסי סבר מימר שאין את יכול לעמוד על מנינן לפי שהן הרבה על כרחך בנקל לטעות ר' יוסי כד הוי מטי לאיילין תינוקות אמר יפה למדני ר' ירמיה אית לך מימר שאין את יכול לעמוד על מנינן כיון דע"כ אינו פוטר ר"י אלא באין לו קצבה ע"כ הפי' שאין לו קצבה שלא נתנה התורה קצבה כמה פסחים

ידחו את השבת בכל שנה וכן בתינוקות לא נתנה התורה קצבה אלא כל תינוק ששמיני שלו בשבת דוחה את השבת וע"ז אמר ר"ח דלעולם מתניתין אתיא כרבי שמעון דסבירא ליה בדבר שיש בעשייתו מצוה חייב בשקדם ומל של שבת בראשונה ואינו פטור רק בשעדיין נשאר התינוק של שבת וה"נ תיפתר למתני' דידן דמיירי נמי שהיה שם חבורה אחת שלא שחטה:

נמצא דר"י ור"ח פליגי בזה דלר"י ע"כ מתניתין כרבי מאיר הוא ולר"ת אתיא אף כרבי שמעון ומוקמינן למתניתין שהיה חבורה שלא שחטו עדיין אמר רבי זעירא מילתא דר' ינאי והוא שמל של ע"ש בשבת כך אמר ר"ז והוא שמל של שבת בערב שבת ולא איתפרש על מה קאי ר"ז דזה פשיטא דקאי על הברייתא דמוקמינן לפלוגתא דר"א ור"י דלא נחלקו בשמל של ערב שבת בשבת דחייב ולא נחלקו אלא שמל של אחר השבת בשבת דר"י פוטר בוודאי על האי ברייתא קאי כאוקימתת הבבלי אבל לא איתפריש אם קאי על הברייתא דמפרש הברייתא הכי מחמת קושית הגמ' השתא בלא עשה מצוה פוטר ר"י בעושה מצוה מיבעיא וע"כ מוקי באוקימתא שמל של שבת בע"ש ואוקימתא דילי' לישב הקושיא על הברייתא או דמילתא באנפי נפשי' קאמר וקאי על רבי מאיר דאימתי חייב אפילו לר"מ בשקדם ומל של שבת בערב שבת אבל בשמל בשחרית פטור לר"מ ומבעיא מל בשחרית ר"ז אמר סבר ר' ינאי פטור והוא אליבא דר"מ דבזה פליג אר"ש דאל"כ מה איכא בין ר' מאיר ורבי שמעון דהא שניהם מוקים דפלוגתא דר"א ור"י בשמל של אחר שבת בשבת ורק דפליגי רבי מאיר ור"ש בזה שמל של ע"ש בשבת ואי דקדם ומל של שבת בע"ש בוודאי לכו"ע חייב וע"כ דפליגי בשמל בשחרית דלר"מ פטור ולר"ש חייב.

רב בא אמר חייב דשחרית וע"ש שוין דבשניהן חייב וע"כ קאי ר' ינאי אליבא דהברייתא ומיישב להקושיא על הברייתא וקאי על ר"ש וע"כ אין כוונתו לדייק שמל של שבת בע"ש אלא ה"ה שמל בשחרית נמי חייב וליידא מילה אמרה ר' ינאי של שבת בע"ש הול"ל שמל של שבת בשחרית רק בא להודיעך האיך דרכן של תינוקות להתחלף דהוי דבר שדרכו להתחלף דיכול להחליף של שבת בע"ש וע"ש בשבת ונמצא דליכא פלוגתא בעיקר הדין בין ר"ז בין ר"ב רק באוקימתת על מה אמר ר' ינאי ונפ"מ בין ר"ז אליבא דר' ינאי ובין ר' בא אליבא דר' ינאי דלר"ז קאי ר' ינאי על דעתי' דר"מ דאינו חייב אלא שמל של שבת בע"ש אבל בשחרית פטור אבל לר' בא קאי ר' ינאי על הברייתא כדמפרש על דעתי' דר"ז ר' ינאי על דעתי דרבי מאיר [והא דגרסינן דרב כר"מ היא גירסא מוכחת דרב צ"ל רבי וכף דכר"מ מיותר אלא הוא רבי מאיר] ולא ליישב הקושיא על הברייתא אמר ר' מנא קומי ר' יוסי מה דאמר ר"ח כר"ש מה דאמר ר' ינאי כר"מ דלר"מ בתינוקות אפי' מל

בשחרית של שבת ג"כ פטור ולר"ח דבעינן בפסח שנשתייר חבורה שלא שחטו הפסח עדיין הוא כר"ש דלר"ז אליבא דר"מ לא בעינן בפסח שנשתייר חבורה וגבי תינוקת לא בעינן שנשתייר תינוק הצריך למול ולר"ש בעינן בתינוקת שנשתייר תינוק הצריך למול וגבי פסח בעינן שנשתייר חבורה שלא שחטו. וקפריך מושיבין דבר בין ר"מ ור"ש דלמה לן להושיב עוד דבר בין ר"מ ור"ש ולעשות פלוגתא בין ר"מ ור"ש בפסח דלר"מ לא בעינן שנשתייר חבורה ולר"ש בעינן שנשתייר חבורה ז"א אלא דבפסח כיון שהוא דבר שאין לו קצבה לכו"ע לא בעינן שנשתייר חבורה שלא שחטו אלא גבי תינוקות לחוד הוא דפליגי ר"מ ור"ש אשכחן פליגין בין ר"מ ור"ש בשיור פי' אם צריך לשייר אילין תינוקות ספיקות מה את עביד להון כדבר שיש לו קצבה או כדבר שאין לו קצבה אין תעבדיני' כדבר שיש לו קצבה כשיש שם תינוק אחד פי' דנשתייר תינוק אחד דלא נימול ואין תעבדיני' כדבר שאין לו קצבה אפילו אין שם תינוק אחד פי' שלא נשתייר תינוק אחד למול ופליגי בזה ר"מ ור"ש דר"מ ס"ל דתינוקת הוי דבר שאין לו קצבה הילכך אפילו מל של שבת בשחרית ולא נשתייר תינוק אחד למול ור"ש ס"ל דהוי דבר שיש לו קצבה וצריך לשייר תינוק אחד שלא נמול אבל בפסח דהוי דבר שאין לו קצבה לכו"ע לא בעינן שיהא שם חבורה אחת שלא עבדה פסח וא"כ למה לן לעשות פלוגתא בין ר"מ ור"ש בפסח. והשתא מפרש הברייתא איתא חמי הקדים זמנו פטור איחר זמנו חייב רב הונא אמר מיחלפא מתניתא דתני אמר רבי שמעון לא נחלקו רבי אליעזר ור' יהושע כו' א"כ איפכא תנינן בשם ר"ש אר"י ב"ב מן קושי מכח האי קושיא מקשה לה ר' ינאי והיא שמל של שבת בערב שבת ולא דקאי על רבי מאיר אלא מכח קושיא דהאי ברייתא מוקים לה והוא דחייב בברייתא אלא שמל של שבת בערב שבת והוא מדויק מן קושיא דריב"ב קאי בשיטת ר' בא כנזכר לעיל. כן נראה לפענ"ד לפרש הסוגיא הזאת בע"ה:

אבל דברי ר' יוסי אפילו דבר שאין בעשייתו מצוה ר"ל קיום מ"ע גמורה הואיל וטועה בו לשם מצוה פטור ר"ל הואיל ועושה לשם מצוה והוא הוי באמת שם מצוה וטעה משום שם מצוה וסובר שאף משום שם מצוה נמי מותר אף שאינו מ"ע גמורה נמי פטור כדמסיק דעתי' דר' יוסי גבי פירש חוזר אף על ציצין שאין מעכבין את המילה אע"ג דלא הוי מ"ע אלא רק שם מצוה בעלמא ומנ"ל דר' יוסי ס"ל כן ומסיק מהא דר' יוסי במס' סוכה בהוציא לולב לר"ה פטור כדאיתא במס' סוכה דמנהגן של אנשי ירושלים ליטול לולב בידו כל היום אע"ג דהמ"ע נפיק כבר מאידנא דאגבי' מ"מ פטור בהוציא לר"ה אליבא דר' יוסי ולא כאביי בש"ס דילן במס' סוכה דף מ"א ע"ב דס"ל דלא שנו אלא בדלא נפיק בי' אבל מדנפיק בי' חייב. ואילו בירושלמי במס' סוכה פליגי בזה דלחד מ"ד הוא

כאביי דלא פטר ר' יוסי אלא דווקא בדלא נפיק בי' והוי עליו מ"ע גמורה עדיין אבל בדנפיק בי' דלא הוי רק שם מצוה בעלמא אבל לא מ"ע גמורה לא וחד מ"ד ס"ל אפי' בדנפיק בי' ולא הוי שוב מ"ע אלא שם מצוה בעלמא נמי פטור ומסיק הגמ' לשון הש"ס דבמס' סוכה כדרך הירושלמי אף בסכין ש"מ כן אף במצה כן ר"ל דאם הוציא הסכין ש"מ או מצה לרה"ר לבתר דנפיק בי' אם הוא ג"כ כן ומסיק מהא דאמר ר"י סבר ר' יוסי אפי' פירש חוזר הדא אמרה אף בסכין ש"מ אף במצה כן דאכילת מצה כל הלילה הוי נמי שם מצוה אע"ג דנפיק י"ח המ"ע בכזית הראשון כמבואר כ"ז בתוס' הרי"ד במס' פאה פ"ק ופ"ה במס' תרומות עיי"ש ומשום דבמס' סוכה בירושלמי לא גרסינן הא דפירש חוזר על הציצין קודם האיבעיא אף בסכין ש"מ אף במצה עד דפשיט מהא דפירש חוזר על הציצין לפיכך גרסינן נמי כאן בלשון הזה כדרך הירושלמי:

הלכה ו

אר"א למי נצרכה לר"מ כלומר הא דצריכה המתניתין לאשמועינן דבע"מ חייב דהא זה פשיטא אך צריכה דאפילו לר"מ דס"ל בעגל דפטור מודה בבע"מ דחייב אתיא דר"א כרשב"ל כמה דרשב"ל אמר יש בעשייתו מצוה כן ר"א אומר יש בעשייתו מצוה א"ת שניא היא שהיא בע"מ ובע"מ אין דרכו להתחלף הרי עגל הרי אין דרכו להתחלף ואמר ר"א דברי ר"מ אפילו עגל ר"ל של זבחי שלמים פי' דלעיל פליגי רשב"ל ור"י בהא דר' יהושע פוטר במל של אחר השבת בשבת דרשב"ל ס"ל דאפילו כן בעינן דבר שיש בעשייתו מצוה למחר כמו מילה שלמחר יש בעשייתו מצוה ויבמתו נדה כמו שביארנו בע"ה לעיל אבל בשפודין דלעולם אין בעשייתו מצוה אפילו למחר חייב אפילו אליבא דר"י וא"כ לפי מה דקי"ל דר"א ור"י הלכה כר"י מ"מ בעינן בעשייתו מצוה אבל בשפודין מודה ר"י וא"כ לפיכך נצרכה מתני' לר"מ לאשמועינן דמודה ר"מ דחייב בבע"מ משום דאין דרכו להחליף אע"פ דעגל ג"כ אין דרכו להחליף ופטור שאני עגל משום דיש בעשייתו מצוה למחר בשוחט אחרים לשמו שלא בזמנו עי' במס' פסחים דף ס"ב ע"ב ובע"מ לפיכך חייב משום דאין בעשייתו מצוה כלל דאי ס"ל כר' יוחנן דס"ל אפילו אין בעשייתו מצוה כלל כמו שפודין נמי פטור במתכוין לעשות מצות וטעה א"כ למה חייב בבע"מ ופטור בעגל אי משום דאין דרכו להחליף דהא לר"מ לא שני לא בין דרכו להחליף או לא דהא פוטר בטעה בדבר מצוה אפילו בדבר שאין דרכו להחליף אלא ע"כ בעינן בעשייתו מצוה לכל הפחות למחר וע"כ חייב בבע"מ ואתא שפיר ע"פ פירושנו לעיל בע"ה ע"ז אמר ר' יוסי דז"א דאפילו דיסבור ר"א כר' יוחנן נמי אתיא הוא הא דקאמר למי נצרכה מתניתין דחייב בבע"מ לר"מ דאפילו ר"מ מודה דחייב בבע"מ וכ"ת למה מודה

בבע"מ מ"ש מעגל ז"א דאמר ר"י בע"מ אין דרכו להחליף אבל עגל הוי דרכו להחליף הגם דהוי מין אחר מ"מ דרכו להחליף ומביא ראיה לזה דהא שכן נצרכה ר"ל דלמאי נצרכה מתניתין דבחלל פטור הא פשיטא דאונס הוא אלא לאשמועינן דהא בגלוי חייב ואמר ר' יוחנן דר"ש היא אבל לר"מ דפוטר בעגל ה"ה נמי דפוטר בטריפה בגלוי. והגם דטריפה אינו ראוי לקרבן כלל ואין בעשייתו מצוה כלל מכל מקום פטור משום דטריפה דרכו להתחלף כמו עגל וע"כ למי נצרכה מתניתין בסיפא דטריפה בחלל פטור הוא אורי לן דבגלוי חייב בטריפה כמו בבע"מ ומוקי ר"י גופיה כר' שמעון וע"כ גם לשיטת ר"י למי נצרכה מתניתין דבבע"מ חייב הוא לר"מ דל"ל דגם רישא בבע"מ היא ג"כ לר"ש אליבא דר' יוחנן ז"א דהא בע"מ הוי ק"ו מטריפה וע"כ למי נצרכה לר"מ כדאמר ר"א דהא שכן אמר ר' יוחנן על נצרכה דסיפא בחלל היא דבגלוי חייב דר"ש היא ע"כ דנצרכה דרישא הוא לר"מ דעגל וטריפה שוין דדרכן להחליף משא"כ בבע"מ:

פרק ז

הלכה א

מה כירך עבה עבד לי' ריה"ג או קרייא דרש ראשו על כרעיו ועל קרבו מה נפיק מן ביניהון צלייו בגדי של חולין א"ת כירך עבה עבד ליה ריה"ג פי' צלייו לכרעיו ובני מעיו של פסח בתוך גדי של חולין א"ת כירך עבה עבד ליה ר' יוסי הגלילי פסול דירך עבה לא הוי אלא כרעיו ובני מעיו שלו אבל לא של אחר א"ת קריי' דרש כשר דגזה"כ הוא דכרעיו וקרבו של פסח מותרין לצלות בתוך הגוף אע"ג דמפסיק לבין האש ומה לי גוף שלו ומה לי גוף של אחר דבירך עבה נ"מ בין גוף שלו לאחר אבל אי קרייא דרש אין נפ"מ וכן בהיפוך חתך ממנו בשר וצלייו בו א"ת כירך עבה עבד ליה ריה"ג כשר דהא הוי בשר שלו ושל גופו אבל א"ת קרייא דרש על כרעיו וקרבו א"כ לא מצינו הגזה"כ רק על כרעיו וקרבו ולא על אבר אחר וכן צליו להב"מ של פסח בלהב הקדירה אין תימר כירך עבה עבד לי' ריה"ג. פסול. כיון דמפסיק בינו ובין האש משא"כ אי תימר קרייא דרש על כרעיו וקרבו כשר דגזה"כ היא דמותר לצלות הבני מעיים בהפסק בינם לבין האש ומה לי בנפסק גוף שלו או בגוף של חולין או בגוף הקדירה כללא של דבר דא"ת קרייא דרש דמותר לצלות כרעיו וב"מ בהפסק לא שני ליה בין שנפסק בגוף שלו או של חולין או גוף הקדירה ודווקא כרעיו וב"מ אבל אי כירך עבה הוא לא הוי אלא בגוף שלו ולא דווקא כרעיו וב"מ. ופריך לא כן תני צלי אש לא צלי קדירה שני לה בנוגע בגופו של קדירה דהו"ל נצלה מחמת הקדירה הדא אמרה קרייא דרש מדתנינן צלי אש לא צלי

קדירה דהוא ע"כ בנוגע בגופו של קדירה אבל בלא נוגע בגופו מותר ש"מ קרייא דרש דאי ס"ד כירך עבה אפילו בלהב הקדירה נמי אסור אלא ע"כ קרייא דרש. והק"ע ז"ל שהפך הגירסא גבי גדי של חולין קשה להבין מאד דמאי נפ"מ בין גדי של חולין ללהב הקדירה דא"ת קרייא דרש גבי גדי של חולין פסול וגבי להב הקדירה כשר ולפי דברינו ניח' והגירסא כמו שהיא:

הלכה ב

צלי אש ולא צלי שפוד ולא צלי קדירה כו' פי' דבעינן דווקא כח האש ממש משא"כ בתולדות האש אע"פ שהוא בא מן כח אש. אבל חלוש כח תולדות האש מכח אש ממש. ע"ז פריך מהברייתא דת"כ דתנינן שם מכות אש יכול מורדת ר"ל שעדיין כל כח האש בו ת"ל מחית דנתרפא כח האש יכול עד שתעשה צלקת ר"ל דנתרפא לגמרי ת"ל מחית המכוה הא כיצד חיתה ולא חיתה ר"ל דלא נתרפא לגמרי אלא נתרפא מקצת נחלש כח האש אם כן הרי קחזינן דנקרא עדיין מכות אש אע"פ שנחלש כח האש ואינו כח אש ממש. ומה לן דנחלש כח אש ע"י כיפוי או דנחלש כח חש ע"י דבר אחר כגון ע"י תולדה ומשני הכא דגזה"כ הוא דשנה עליו הכתוב לעכב משא"כ התם ופי' המפרשים ז"ל אינו מובן דלפי פירושם ז"ל הא התם הוי גזה"כ. ולדברינו הפי' פשוט וראיה לדברינו דהמיעוט על תולדות אש הוא משום דנחלש כח האש הוא דבירושלמי מס' יומא פ"ג פליגי רבנן ור"י אם שייך כיבוי בשבת וביוה"כ בתולדות אש וע"כ הוא משום דבתולדה נחלש כח האש ממש וי"ל דלא שייך בי' מכבה ל"ל לר"ג צלי אש פי' דפריך על הא דתנינן במתניתין דר"ג התיר לצלות הפסח ע"ג אסכלה אמאי התיר וכי ל"ל לר"ג צלי אש בפסח אית ליה פסח מצרים צלי אש אין פסח דורות צלי אש בתמיה הכי דרש יאכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש הזה ממעט פסח דורות [כדאיתא בבבלי דף צ"ז] וע"ז משני אר"י ר"ג עביד תולדות אש כאש ורבנן לא עבדי תולדות אש כאש כצ"ל ר"ל דר"ג ס"ל דאש לאו דווקא אלא תולדות אש ג"כ כאש ולא הוי גזה"כ כאן למעט תולדות אש:

הלכה ה

אר"א מתניתא בבא בטומאה משעה הראשונה אבל אם בא בטהרה ונטמא אינו נאכל בטומאה. כדמסיק בסמוך משום מראית עין שלא יאמרו פסח בא בטהרה ונאכל בטומאה. וע"ז מביא הברייתא שחטו בטהרה ונטמאו הציבור יזרוק הדם בטהרה ואל יאכל הבשר בטומאה ואע"ג דנטמא הציביר מ"מ אינו נאכל משום שלא בא בטומאה משעה הראשונה וע"ז קאמר דר"נ הוא דס"ל דיוצאין בזריקה בלא אכילה דאי רבנן הא ס"ל דאכילת פסחים מעכב ומביא עוד ברייתא שחטו בטהרה ונטמאו הציבור והדם

יזרוק בטומאה ואינו נאכל בטומאה והיא ג"כ משום ההיא דר"א דאינו נאכל בטומאה אלא דווקא בשבא משעה הראשונה בטומאה ומפרש ר' ירמיה בשם ר"י טעמא דר"א משום מראית עין שלא יאמרו פסח בא בטהרה ונאכל בטומאה:

וע"ז פריך מזריקה מ"ש בין זריקה לאכילה דעל אכילה גזרו ועל זריקה לא גזרו ע"ז משני דהא סוף סוף צריכת לאוקמי' מתניתין כר"נ דסבירא ליה דאכילה לא מעכבת וע"כ ניחא דזריקה דמעכבת לא גזרו ואבל אכילה כיון דאינה מעכבת גזרו ומסיק דמודה ר"נ בחולה ובזקן פי' אע"פ דסבירא ליה דאכילה לא מעכבת הנ"מ כשנטמא אבל בשגופו לא חזי מודה ר"נ ומודה ר"נ בעובד שנדחה לפ"ש. ומודה ר"נ בחבורה שנמצא יבלת בעורה שהן נדחין לפ"ש פי' דלא תימא דטעמא דר"נ דס"ל בתוספתא פ"ח גבי שכח רבו מה שאמר לו דסבירא ליה לת"ק דנדחין לפ"ש ר"נ אומר א"צ לעשות פ"ש שכבר נזרק הדם לא תימא טעמא דר"נ הוא משום דס"ל דאימת ס"ל שגג או נאנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני היינו דווקא כשלא עשה כלל להראשון מחמת אונס קבעה לו התורה זמן אחר בפ"ש [משא"כ בשאר קרבנות דקבוע להם זמן בנאנס ולא עשה אין לו תשלומין כשעבר זמנו] משא"כ בשעשה הפסח אך נאנס בהעשיה גופיה אימא ס"ל לר"נ דלא נדחה וזהו טעמא דר"נ דס"ל דכיון שכבר עשה כל הפסח השחיטה והזריקה ואירע אונס אח"כ על הפסח באונס כזה לא נדחה מה"ת לפ"ש כן היינו סוברין בטעמא דר"נ ע"ז קמ"ל דז"א אלא טעמא דר"נ היא משום דסבירא ליה באמת דאכילת פסחים לא מעכבה אך כיון דהזריקה היתה כדין אע"ג דנזרק שלא על אכילת בשר חשוב ג"כ זריקה גמורה וע"כ לפ"ז בחבורה שנמצאת יבלת בעורה לאחר שחיטה דאז הזריקה אינה חשובה זריקה משום דהוי דם בע"מ ע"כ נדחה לפ"ש אך דווקא בשהזריקה הוי זריקה כשירה אך דנזרקה שלא על אכילת בשר בזה מכשיר ר"נ ואח"כ מייתי הברייתא חמשה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצאת יבלת בעורה של אחת מהם כולם יצאו לבית השריפה ופטורין מלעשות פ"ש והוא כדאיתא בבבלי דף פ"ח ע"ב דכיון דד' פסחים הוי כשירים ממילא גם החמישי אינו יכול לעשות פ"ש משום ספק חולין בעזרה דהא ד' הוי כשירין ומוקי אביי דמיירי שנתערבו לאחר זריקה לפיכך הוי ד' כשירים משא"כ בנתערב לפני זריקה הרי הד' ג"כ פסולין משום דכיון דנתערב בהם אחד פסול וע"כ אי אפשר ליה לאכול משום ספק ממילא נזרק הדם שלא על אכילת בשר. אבל הירושלמי לא ניחא ליה לאוקמיה דמיירי שנתערב לאחר זריקה אלא קודם זריקה וכן שיטת הירושלמי בפ"ח ה"ב דמדקתני סתם נתערבו ולא קתני לאחר זריקה ע"כ דהוא אפילו לפני זריקה ע"כ סברין מימר דר"נ הוא דמכשיר זריקה שלא על אכילת בשר דאי לרבנן האיך משכח"ל שיהא כשר הזריקה

שלא על אכילת בשר ע"ז קאמר דתיפתר ד"ה במיטמא בספק קבר התהום פי' דמשכח"ל פסח שיהא כשר בזריקה שלא על אכילת בשר לד"ה כגון דאיטמאו הבעלים בספק קבר התהום דהוי הלכה למשה מסיני דמרצה הציץ על הפסח כדאיתא לקמן הלכה ז' והוי פסח כשר ונרצה והלכה למשה מסיני הוא רק דהפסח כשר אע"פ דהבעלים הוי טמאים. אבל הציץ אינו מטהר את הטומאה [אלא רק דהקרבן נרצה וכשר] ממילא אינו יכול לאכול מכל מקום הלכה למשה מסיני בזה דהפסח דבא בטומאה דאינו נאכל ונרצה על כרחך יכולין לאוקמיה להברייתא הזאת שנתערבו עורות פסחיהן דלא מעכב האכילה מיירי דהיו ה' חבורות שנטמאו בספק קבר התהום ומיירי בפסח הבא בטומאת הבעלים ונמצאת אח"כ יבלת בעיר של אחת מהן דהד' חבורות כבר יצאו י"ח הגם שנתערב בע"מ ביניהם ואינן יכולין לאכלו מספק פסול בע"מ מ"מ הזריקה כשירה [דהא הדם פסול נתבטל ברוב] אע"פ שנזרק שלא על אכילת בשר משום דכאן לא בעינן אכילת בשר מהלמ"מ ומשכח"ל פסח כשר בא בטומאה ביחיד שלא על אכילת בשר כגון דהוי טומאת התהום:

וע"כ קמ"ל התנא אם נמצאת יבלת בעורה של אחד מהן כולן פטורין מלעשות פסח שני משום דהוי חולין בעזרה ואין שום תקנה לזו וכמו דשקיל וטרי בגמרא למצוא תקנה ולהמסקנא לא הוי שום תקנה עיי"ש. והעיקר דקמ"ל התנא דאין תקנה לפ"ש ולא מהני תקנה שיביא על תנאי כמו דשקיל וטרי בגמרא שם ואי דתקשה האיך משכח"ל פסח כשר בזריקה שלא באכילת בשר אליבא דרבנן דפליגי אר' נתן משכח"ל כגון שהיה ספק קבר התהום וכר' נתן זורק את הדם ר"ל דבהא לכו"ע כר"נ דזורק את הדם בטומאת בשר ועל כן לא צריך לאוקמיה מתניתין כרבי נתן דז"א דספק קבר התהום כו"ע כר"נ דזורק את הדם:

הלכה ו

מה נפיק מביניהון גרירה הגירסא הנכונה כמה דמבואר במס' הוריות עיי"ש שם ע"ד דר"מ ההין מחצה על מחצה מה את עביד ליה כרוב או כמיעוט א"ת כרוב הטהורין אינן עושין את הראשון א"ת כמיעוט הטמאין אין עושין את השני פי' דיחוסם של טהורין דעבדו בראשון הוא משום רוב טהורין ויחוסם של טמאים דעבדי בשני הוא משום מיעוט דעבדי בשני וע"כ מקשה כל אחד על יחוסו דמאי טעמא בעלמא דעבדי טהורין בראשון בטהרה משום רוב טהורין ומ"ט עבדי טמאין בשני בעלמא משום מיעוטא דטמאין ומיעוטא עבדי בשני ז"א דהכא לא מהני הרוב טהורין לראשון ולא מיעוט טומאה למיעבד בשני דהא הכא הוי מחעמ"ח וממ"נ אם תקרא לטהורין רובא לענין ראשון משום

דמ"ח עמ"ח הוי רוב א"כ הרי הטמאין נמי רובא. וכן בשני אם תקרא להטמאין מיעוט לענין השני א"כ גם הטהורין מיעוט. ומיעוט טהורין עבדו כולהו בראשון בטומאה ולא בשני והיינו דקפריך ההין מחעמ"ח מה את עביד ליה כרוב או כמיעוט דלא מהני לא רוב טהורין לראשון ולא מיעוט טמאין לענין שני א"ת כרוב הטהורין אין עושין את הראשון וא"ת כמיעוט הטמאין אין עושין את השני פי' דבזה אפילו א"ת כרוב הטהורין אין עושין את הראשון וא"ת אפילו כמיעוט הטמאין אין עושין את השני דאין כאן רוב באחד לגבי חבירו ע"כ לא מהני במחעמ"ח לא רובא לענין ראשון ולא מיעוטא לענין שני דהכא אינו כמו בעלמא דרוב טהורין עושין בראשין ומיעוט טמאין עבדי בשני. זה לא שייך הכא דלכל הדיעות לא מהני דהאיך שתאמר אפילו אם תימר בטהורין כרוב הטהורין אינן עושין את הראשון וא"ת לענין טמאין כמיעוט הטמאין אינן עושין את השני דמשום דא"ת כרוב איכא רוב לגבי תרווייהו ולא מהני רוב טהורין לגבי ראשון ולא מיעוט טמאין לגבי שני ואפילו א"ת כמיעוט איכא מיעוט בשתיהן ע"ז משני א"ר יוסי לא אמר רוב טהורין עושין את הראשון כגי' הק"ע ז"ל ורוב טמאין עושין את השני לא אמר אלא רוב טמאין אינן נדחין לפ"ש פי' אבל אי בעי עבדי בשני וכן לא בעינן רוב טהורין לגבי ראשון אלא אפילו מיעוט טהורין נמי יכולין לעשות בטהרה רק אם רוצין יכולין לעשות גם בטומאה וכן רוב טמאין אם רוצין יכולין לעשות בראשון בטומאה. אבל אם רוצים להמתין על פ"ש ולעשות בטהרה שפיר דמי ע"כ ממ"נ פ"ש שפיר דמי ע"ד דר"מ דטהורין עושין הראשון אפילו דהוי מיעוט. וטמאין עושין השני אפילו דהוי רוב:

הלכה י

העצמות והגידין והנותר כו' עצם שאין עליו בשר ר"י אומר אסור לשוברו ורשב"ל אמר מותר לשוברו מתיב ר"י לרשב"ל והא תנינן העצמות והגידין והנותר ישרפו בששה עשר ויקוץ ומשני מפני המוח פי' דאף הבשר שבפנים נמי בשר הוא אבל בעצם שאין בו מוח מותר אם אין עליו בשר בחוץ וקפריך ויחלוץ הבשר מן העצם ויהנה מן העצם סברין מימר אין חולצין את הפסול פי' אין להחליץ הבשר מן העצם ואפילו בפסול יש בו משום ש"ע והוא כמו אוקימתא דש"ס דילן דף פ"ג ע"א וקסבר בו בכשר ואפילו בפסול פי' רש"י ז"ל וקסבר האי תנא בו דכתיב גבי שבירה לאו למעוטי פסול אתא אלא אורחיה דקרא הוא וכשר ואף פסול במשמע עכ"ל ז"ל עיי"ש אר"א ואפילו תימר חולצין פתר לה כר' יעקב דר' יעקב אמר הבא בכושר משעה ראשונה וכו' אסור בשבירת העצם. נמצא מהך סוגיא לפי שיטת הירושלמי אין כאן אלא פלוגתא חדא בענין שבירת עצם. דלחד תירצא סבר האי תנא דלעולם אסור בשבורת העצם אפילו בפסול ולחד תירצא כר'

יעקב הוא דדווקא בהיתה לו שעת הכושר אסור אבל בלא היתה לו שעת הכושר מותר ולשיטת הירושלמי הא דקתני במתני' לקמן השובר בטמא אינו סופג את הארבעים הוא שיטת ר' יעקב כמו דמוקי לקמן בפי' בירושלמי הך מתניתא בשיטת ר' יעקב דווקא דמיירי אם היתה לו שעת הכושר אבל למאן דפליג על ר' יעקב ס"ל אף בלא היתה שעת הכושר נמי יש בו משום שבירת עצם ובו דכתיב גבי שבירה לאו למיעוטי פסול אתא ובזה יתבאר מה דאמר בסמוך:

ר"א בשם ר"א מה טעם אמרו העצמות והגידין כו' שהשורף יש בו משום שובר פי' דמלשון המשנה מוכח דעצמות ע"כ לעולם ישרפו בט"ז דאי איפשר לאכלן והא דלא מוציא המוח ע"י גומרתא [כדאיתא בש"ס דילן] הוא משום דס"ל השורף כשובר וא"כ יש בו איסור דשבירת עצם. ואין להקשות דא"כ האיך שרף להו בט"ז דהא אסור בשבירת העצם אפילו בפסול לשיטת הירושלמי ז"א דס"ל כר' יעקב דבלא היתה לו שעת הכושר אין בו איסור דש"ע וכיון דשורף כשובר א"כ ע"כ לא אימנו על מוח שבקולית ולא היתה לו שעת הכושר. ופליג ר"א בשם ר"א על האוקימתא דלעיל דמוקי דשורף אינו כשובר והא דאינו שובר להעצמות לחלוץ להמוח משום דהיתה לו שעת הכושר ואסור בשבירת עצם וע"כ שורף גם העצמות דשורף אינו כשובר ז"א אלא דשורף הוא כשובר והא דאינו חולץ העצמות בשבירה ויהנה מן העצם הוא משום דשימוש נותר מילתא הוא והא דמותר לשורפו בט"ז דהא שורף כשובר ז"א דהוא הנותנת הואיל ושורף כשובר א"כ ממילא לא אימנו על מוח שבקולית א"כ לא היתה לה שעת הכושר ע"כ מותר לשורפו בט"ז והיינו דמסיק שמואל אמר נמנין על מוח שבראש ואין נמנין על מוח שבקולית שאין יכול להוציא אלא דרך שבירה וכו' וקפריך ע"ד דשמואל ימנה וישרף וזהו קושיא דידן דישרוף וימנה ואי דשורף כשובר א"כ אף בט"ז יהא אסור ומדמותר בע"ז א"כ יהא מותר גם בי"ד והיינו דמשני סבר שמואל כר' יעקב דאמר הבא בכושר משעה ראשונה ונטמא אסור בשבירת העצם א"כ היא הנותנת כל עיקר דמותר לשורפו בט"ז הוא משום דאסור בשריפה כמו בשובר א"כ לא אימנו על מוח שבקולית ולא היתה לו שעת הכושר וע"כ מכיון דשורף כשובר ולא אימנו על הקולית ע"כ מותר בט"ז בשריפה ע"כ מוכיח מזה גופה מהא דמותר לשורפו בט"ז הגם דשורף כשובר ע"כ דלא היתה לו שעת הכושר דאין נמנין על מוח שבקולית. ואין ה"נ דהוי מצי שמואל למיסבר דאפילו היתה לו שעת הכושר נמי מותר בש"ע וע"כ אין נמנין על מוח שבקולית משום דשורף כשובר והא דמותר בט"ז משום דחולצין את הפסול. אבל משום דבירושלמי ליכא למ"ד היתה לו שעת הכושר דיהא מותר בש"ע דעל המתניתין דהי"א דאיתא שם אבל השובר בטמא

אינו לוקה כו' גרסינן שם ר' אבון בשם ר"א מתניתא כשבא בטומאה משעה ראשונה אבל אם בא בטהרה ונטמא כבא בטהרה ולוקין על שבורתו כו' עיי"ש א"כ ליכא למ"ד כלל דבהיתה לו שעת הכושר דיהא מותר בש"ע ודכו"ע בהיתה לו שעת הכושר דאסור בש"ע והא דלא קאמרינן סבר שמואל דבלא היתה לו שעת הכושר מותר בש"ע. וקאמרינן דסבר שמואל דבהיתה לו שעת הכושר יש בו משום ש"ע הוא משום דמקשינן ע"ד דשמואל ישרוף וימנה כמו דמותר שריפה בט"ז כן גם ישרף וימנה בי"ד ולא פריך ע"ד דשמואל האיך שורפו בט"ז ואי הוי פריך הכי אין ה"נ דהוי משני לה דסבר שמואל בלא היתה לו שעת הכושר אין בו משום ש"ע אבל מכיון דפריך ע"ד דשמואל ישרף וימנה כשם שמותר בט"ז כן יהא מותר בי"ד ע"ז משני דסבר שמואל דבהיתה לו שעת הכושר יש בו משום ש"ע וע"כ אדרבה מדמותר שריפה בט"ז ע"כ ליכא למימר דשורף בי"ד ג"כ ויהא מותר לשורפו ב' פעמים א' על המנה וב' על מצות שריפה ז"א דב' פעמים לא משכח"ל דבאם היתה לו שעת הכושר יש בו משום שבירת עצם:

א"ר בון בר חייא ירדו לה בשיטת ר' ישמעאל כמה כו' זה שייך להסוגיא דשבת בירושלמי פ"ב והכא אגב גררא נסיב לה. כדרך הירושלמי:

הלכה יא

ר"י ורשב"ל תריהון אמרין לעולם אינו חייב עד שישבור עצם שיש עליו בשר וממקום בשר אבל אין עליו כזית בשר במקום זה ויש עליו כזית בשר במקום אחר אין בו משום ל"ת והא דאמר ר"י לעיל בה"י דעצם שאין עליו בשר אסור לשוברו לא אמר אלא דאיסור יש בו אבל אין חייב עליו מלקות אבל לענין חיוב שוין ר"י ורשב"ל דלעולם אינו חייב עד שישבור עצם שיש עליו בשר וממקום בשר ע"ז פריך שמואל בר אבא מעתה צריך אבן לרסס כיון דצריך שיהא מחופה בבשר אי אפשר לשוברו רק ע"י שירסס באבן ע"ז פריך ר' ירמיה לית הדא מימרא דר"י ורשב"ל דהכא פליגי על רשב"ל דרשב"ל אמר עצם שאין עליו בשר מותר לשוברו והא הכא לא אמר אלא שלא ילקה הא לאסור אסור. דהא לא קאמרי ר"י ורשב"ל אלא לעולם אינו חייב עד שישבור עצם שיש עליו בשר אבל לאסור אסור. ובאמת ס"ל לר"י כן בהלכה דלעיל דעצם שאין עליו בשר אסור לשוברו והכא ס"ל דאינו חייב מלקות עליו. וא"כ קשה ארשב"ל דס"ל הכא ג"כ כן דאינו חייב מלקות עליו אבל לאסור אסור ובהלכה דלעיל ס"ל דמותר לשוברו ונשאר בקושיא ודברי המפרשים ז"ל ופירוש הגליון ז"ל אינו מובן לי והא דהפסיק בינתים בעצם לחייב על כל עצם ועצם משום דאיתא בבבלי דף פ"ד ע"ב ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש עליו כזית בשר וא' עצם שאין עליו כזית בשר ונראה דיליף לה מן מה דכתיב ועצם ולא כתיב עצמות

משמע לי' דהחיוב הוא על כל מין עצם בין שיש עליו בשר ובין שאין עליו בשר ע"כ הכא דס"ל דאין חיוב אלא בשיש עליו בשר ע"כ מביא האי דעצם דמשמע כל עצם ועצם הוא לחייב על כל עצם ועצם לאו מיוחד:

ר"א בשם ר"א מתניתא כשבא בטומאה משעה ראשונה אבל אם בא בטהרה ונטמא כבא בטהרה ולוקין על שבירתו. והוא שיטת ר' יעקב בהלכה דלעיל ולפיכך מוקי הירושלמי המתניתין כר' יעקב משום דלהת"ק דר' יעקב ס"ל להירושלמי דאפילו לא היתה לו שעת הכושר נמי אסור א"כ כמאן אתיא מתניתין ע"כ מוקי להמתניתין בשיטת ר' יעקב אבל לשיטת הבבלי רבנן דפליגי על ר' יעקב ס"ל דאפילו היה לו שעת הכושר נמי אין בו משום ש"ע ועי' בדברינו בהלכה דלעיל:

מתיב ר"י לרשב"ל והא תנינן העצמות וכו'. זה שייך לבתר הי"ב תיכף אחר המשנה אבר שיצא מקצתו. וכן הוא בירושלמי דפוס קראטשין. והפי' מבואר מאיליו דמקשה כמו בבבלי דף פ"ה ע"א ל"ל קילוף עד שמגיע לפרק נקלוף ביה פורתא ונתברינהו ומשני אביי משום פקע רבינא אמר בקולית וה"נ ה"פ דמקשה ר"י לרשב"ל מהך מתניתין דאבר שיצא מקצתו דנקלוף פורתא ונחברינ' ומייתי אגב גררא הקושיא דהק' ר"י לרשב"ל מן העצמות והגידין דמובא לעיל ומביא הגמ' אגב גררא גם כאן כדרך הש"ס הזה ומשני מפני מוח כדלעיל ואח"כ מקשה מהך מתניתין דאבר שיצא מקצתו דיחלוץ הבשר מן העצם ויקוץ במקום הזה ולמה ליה לקלוף עד הפרק וע"ז לא צריך לשנוי בקולית מפני מוח אלא כתירוצא דאביי משום פקע והיינו דקאמר שלא לפקע תחת הבשר:

הלכה יג

ת"ל לא תוציא חוצה משום יתור לשון קדריש אמר רבי יהודא מכאן שאם הוציא חוץ לחבורה שהוא מתחייב ר"ל לוקה על יציאת חבורה לחוץ ע"ז פריך ר' מנא בלשון בתמיה אמר קרא לא תוציא חוצה בתמיה ר"ל האם יחד הכתוב ב' לאוין לכל אחד בפני עצמו על יציאת בית לאו לחוד ועל יציאת חבורה לאו לחוד דסבירא ליה לר"י דחייב על יציאת חבורה לחוד וכן גם אנן אמרין אם חוץ לחבורה הוא חייב לא כ"ש על יציאת בית ז"א אולי אינו מתחייב רק על שתיהן ביחד דהא לר' יאשי' בעינן לחלק ושלא תאמר דהקושיא הוא רק מתוך חבורה ע"כ מסיק דהקושיא הוא משתיהן גם מחוץ לבית דהא אנן אמרין על חוץ לבית כן מק"ו וע"ז הוסיף ר' אימי לאיבעי הוציא מחבורה לחבורה ר"ל חבורה בבית זה וחבורה בבית זה [א"נ דגרסינן מפורש בשני בתים כגי' הק"ע ז"ל] חייב שתים משום לא תוציא מן הבית ומשום לא תוציא חוצה בתמיה הא הוי כמו אבר מן החי

וטריפה דאינו חייב אלא אחת כיון דנאמר חד לאו עליהן ועי' בתוס' ותמצא מקורים גמורים לפי' זה:

פרק ח

הלכה א

מיי כדון שכן אדם מפריש על בתו קטנה נלפענ"ד דטוב יותר למימר דצ"ל בתו חרשת כדמוכח בסמוך ע"ז פריך מכיון שהשיאה או לפי הגי' דבמס' סוטה רפ"ב שהביאה ר"ל שהביאה שתי שערות כבר יצאת מרשות אביה אלא שכן אדם מפריש על אשתו חרשת ר"ל לא תימא בתו חרשת אלא אשתו חרשת:

ר"ז בשם ר' יוחנן אדם קובע על חבירו חטאת חלב שלא מדעתו אבל אינו מפרישו אלא מדעתו ר"ז בשם ר"א אדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו אבל אינו מפרישו אלא מדעתו. אמר ר"א מתניתא אמרה כן האשה בזמן שהיא בבית בעלה שחט עליה אביה שחט עליה בעלה תאכל משל בעלה פי' דמוכח ממתניתין דלא תאכל משל אבי' משום דבעינן הפרשה לדעת והכא הפריש אבי' שלא לדעתה. ובעלה חשוב כמו לדעתה דהא אוכלת משל בעלה כדמסיק לקמן ומיבעיא מה אנן קיימין אם בממחין פי' במה אנן קיימין הא דאמר ר"א אבל אינו מפרישו שלא מדעתו. אם בממחין פי' במוחין מלשון מחאה דאותן שהפריש עליהן ממחין על המפריש ואינן רוצין אז לא מהני ההפרשה שלא מדעתו שפיר מביא ראיה ממתניתין דסתם האשה ממחה לאמר אצל בעלי אני רוצה אם בשאינן ממחין פי' א"ת אפילו בשאינן ממחין נמי ס"ל לר"א דלא מהני הפרשה שלא לדעתו א"כ אין ראיה ממתניתין דמתניתין בממחין אבל בשאינן ממחין שפיר יכול להיות דמהני הפרשה שלא מדעתו ואין שום ראיה ממתניתין. ע"ז אתא ר"י בשם ר' יוחנן דאין ה"נ דבאין ממחין שפיר מהני הפרשה שלא לדעתו. וממתניתין דווקא בממחין אבל בשאין ממחין שפיר מהני הפרשה שלא לדעתו. ואף דר' יוחנן ס"ל בעצמו גבי חטאת חלב דלא מהני הפרשה שלא לדעתו מ"מ ס"ל דגבי פסח אינו כן אלא דבאינו ממחין שפיר מהני הפרשה שלא לדעתו ואין ראיה לדינא דר"א ממתניתין דמתניתין מיירי בממחין:

וע"ז פריך לית הדא פליגא על דרבי אלעזר כו' אינו מפרישו שלא מדעתו דר' זעירא קאמר בשם ר' יוחנן גבי חטאת חלב דאינו מפרישו שלא מדעתו ובשם ר"א דאינו מפריש פסח ע"ח שלא מדעתו וא"כ ר"י דס"ל דמתניתין בממחין אבל בשאינן ממחין מהני הפרשה שלא לדעתו. א"כ פליג ר' יוחנן על ר"א ומ"ש גבי חטאת חלב דס"ל דלא מהני הפרשה

שלא לדעתו ע"ז משני דלא דמי דהנה בבבלי דף ל"ו ע"א במס' נדרים פריך הגמ' אלא מעתה יביא אדם פסח ע"ח שכן אדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים אמר רבי זעירא שה לבית אבות לאו דאורייתא פי' דמדאורייתא אין צריך להמנות כלל אלא דהתורה נתנה רשות להקטנים לאכול שלא למנוייו וההפרשה של אביהם באמת לא מהני דהוי שלא לדעתם אבל התורה נתנה רשות להקטנים לאכול אפילו בלא המנאה עי' בר"נ ז"ל ובתוס' ז"ל שם ע"ז קאמרי' הכא דבאמת ר' יוחנן פליג על ר"א וסבירא ליה דגבי חטאת חלב לא מהני הפרשה שלא לדעתו. וגבי פסח מהני ככל ארבעה מחוסרי כפרה משום שאדם מפריש על בנו הקטן ואף על גב דגבי פסח קי"ל דשה לבית אבות לאו דאורייתא. ואם כן אין ללמוד מזה למחויב מן התורה דמהני ההפרשה שלא לדעתו מכל מקום מצינו דמהני הפרשה שלא מדעתם גבי קטן אפילו לענין לצאת בו מן התורה משום דקי"ל כרבי דס"ל במס' פסחים דף צ"ג דקטן שהגדיל בין פסח ראשון לשני והביא ב' שערות חייב לעשות פ"ש משום דפסח שני אינו תשלומין לראשון. ומ"מ הדבר ברור דאם עשה הקטן פ"ר והגדיל בפסח שני פטור מלעשות פ"ש דפ"ש אינו חייב אלא במי שלא עשה הראשון אבל במי שעשה הראשון אפילו שהוא קטן מ"מ פטור מפרש כמו שכ' הרמב"ם ז"ל בהק"פ פ"ה ה"ז קטן שהגדיל בין פ"ר לפ"ש חייבין לעשות פ"ש ואם שחטו עליו בראשון פטור עכ"ל ז"ל וכתב הכ"מ ז"ל ומ"ש ואם שחטו עליו בראשון פטור ואיכא למידק אטו קטן בר חיובא ופטורי הוא. וכתב הר"י קורקס ז"ל דכיון דרחמנא רביה לקטן שישחטו עליו וממנין אותו נפטר בכך מן השני עכ"ל ז"ל והיינו דקמסיים הכא שניא היא פסח שניא היא חטאת פסח לכשיגדיל ראוי היא להתכפר בו פי' אם הפריש אביו עליו כשהוא קטן ושחטו ואכל ממנו אפילו כשהגדיל קודם פ"ש דאז מחויב מן התורה לכשיגדיל ראוי להתכפר בו ואינו צריך שוב להביא פ"ש א"כ כיון שנתכפר בהפרשת ושחיטת אביו עליו א"כ מהני הפרשה שלא לדעת לגבי קטן אפילו לצאת בו ידי חובתו מן התורה. ע"כ מביא אדם פסח ע"ח שכן אדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים ואי דשה לבית אבות לאו דאורייתא מ"מ מהני ג"כ לדאורייתא הפרשת אביהם. משא"כ לגבי חטאת אינו ראוי להתכפר בה לכשיגדיל דאם שחט עליו חטאת כשהוא קטן אינו כלום ואינו מועיל לחטא שיחטא לכשיגדיל ע"כ גבי חטאת לא יביא על חבירו שלא מדעתו שלא מצינו דאדם מביא על בניו הקטנים משא"כ בפסח שפיר מצינו דאדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים ואפילו דשה לבית אבות לאו דאורייתא מ"מ מהני לכשיגדיל ראוי להתכפר בו וברור כשמש דמכאן יצא להרמב"ם ז"ל הך דינא דאם שחטו עליו בראשון פטור וסוגיא מפורשת הוא:

אר"י ברגל רדופין שנו פי' דקאי על הא דפ' המדיר במס' כתובות דנדרה שלא תלך לבית אביה רגל אחד יקיים. ע"ז מפרש דרגל אחד הוא רגל הראשון שלאחר החופה דהוי רגל רדופין ע"ז מפרש איזהו רגל רדופין אר"י בר"ב זה רגל ראשון שאביה רודפת לבית בעלה וע"כ שייכה לשניהן דהיא רדופה לבית אביה ואביה רודפה לבית חמיה ר"ל שרדופה לבית אביה עד שאביה רודפה לבעלה. ומיבעיא לי' אם לא הלכה רגל הראשון רגל השני מהו שיעשה רגל רדופין מי אמרינן דהוי רגל שני רגל רדופין או דילמא כיון דקחזינן דלא הלכה רגל הראשון בודאי אינה מרדפת אחר בית אביה ומוסיף עוד למיבעיא אם לעולם יש לה רגל רדופין ר"ל דלאו דווקא רגל שני אלא י"ל דלעולם יש לה רגל רדופין. ומיבעיא עוד אלמנה מהו שיהא לה רגל רדופין מבית חמיה לבית אביה וכן אביה רודפה לבית חמיה ושייכה לשניהן ופשיט נשמעיניה מן הדא הלכה רגל הראשון לבית אביה אלמא הלכה דווקא ולמה לי הלכה הא ברגל ראשון הוי רגל רדופין אף בלא הלכה א"ו דנקט הלכה רגל הראשון דאימתי הוי דווקא רגל ראשון דווקא בהלכה אבל בלא הלכה הוי לעולם רגל רדופין ונפשוט האיבעיא בלא הלכה רגל הראשון דהא מפורש תנינן במתניתין הלכה רגל הראשון ול"ל הלכה ח"ו דנקט הלכה דבלא הלכה הוי לעולם רגל רדופין אי דנקט הלכה לענין דינא דאלמנה דבאלמנה דווקא הלכה הוי רגל רדופין ברגל ראשון אבל לא הלכה לא הוי רגל רדופין ע"ז אמר ר"י בר"ב תיפתר שיש לה בנים וסתם אשה ממחה לומר אצל בני אני רוצה אבל בלא בנים לא שייכה כלל לבית חמיה כשהלכה לבית אביה:

ואתיא כמ"ד פסחן של נשים רשות זה קאי על מס' חלה וקידושין כדפי' הפ"מ ז"ל:

שמואל בר אבא בעי עבד מהו שיאכל משלשתם פי' דהא דצריך להמנות על פסח אחר מיבעיא לן אם העיקר דאינו יוצא בפסח זה ידי חובתו שהיא עתה ב"ח ואינו יוצא י"ח בפסח שנמנה עליו כשהיא עבד כדאיתא כן גם לקמן בה"ב הפריש פסחו עד שלא נשתחרר ונשתחרר צריך להמנות על פסח אחר אבל לאכול מותר ממנו ואינו נקרא שלא למנויו. אם נשתחרר לאחר זמן שחיטת הפסח ולא נמנה על אחר הגם דלא יצא בפסח שנמנה עליו כשהיה עבד. אבל מ"מ מותר לאכול ממנו ואינו נקרא שלא למנויו כיון דנמנה עליו או דילמא דהמנאת העבדות לא מהני וכשאוכל לאחר השיחרור הוי אוכל שלא למנויו וזהו דקאמר מהו שיאכל משלשתן מכל אלו השלשה פסחים דקחשיב אם מותר לאכול מהם אם לא נמנה על אחר. א"ר יוסי אם אומר את שאין העבד יכול לאכול משלשתן מעתה לא ימנה על הפסח שמא ימלך רבו וישחררו ונמצא הקדש פסול מעורב בעבודה פי' דא"ת דלאחר השיחרור אסור לו לאכול מהפסח שנמנה עליו בעבודתו.

א"כ האיך רשאים לכתחלה למנותו על הפסח בחבורה דהא יש לחוש שמא ימלך רבו וישחררו ויהא אסור לאכול ממנו ונמצא הקדש פסול מעורב בעבודה פי' בעת זריקה דקי"ל לאוכליו ושלא לאוכליו את יכול לבור פסולו מתוך הכשירו לפיכך כשר בדיעבד אבל לכתחלה אסור לאוכליו ושלא לאוכליו דנעשה כעובר על המצות וכשר בדיעבד עי' דף ס"א ע"י"ש וא"כ האיך מותר לכתחלה למנותו על הפסח הא יתערב לכתחלה הקדש פסול בעבודה אלא ע"כ דמותר לאכול ממנו. עי' במס' קידושין דף מ"ה ע"ב בתוס' ז"ל ובגיטין דף י"ב ע"ב בתוס' ז"ל:

הלכה ב

ר"א ור"י תריהון אמרין דר"נ הוא דר"נ אמר יוצאין בזריקה בלא אכילה דהירושלמי לא רצה לאוקמיה דמיירי ששכח לאחר זריקה מדקתני סתם. ר"ח בשם ר"ב ב"מ תיפתר ששכח בין שחיטה לזריקה הגם דלא רצה לאוקמיה לאחר זריקה מדקתני סתם אבל בע"כ מיירי לאחר שחיטה דאי לפני שחיטה אסור לו לכתחלה לשחוט ע"ז הק' חד מרבנן והא תנינן שכח מה אמר לו רבו ישחוט גדי וטלה ע"כ מיירי לפני שחיטה:

הלכה ג

ר"א בשם ר"ה תנאי ב"ד הוא שיהא זה מפריש את פסחו וזה מפריש את מעותיו ממנה אותו על שלו והמעות יוצאות לחולין מאליה פי' דהמוכר פסחים מפריש טלאים על פסח והלוקחין מפרישין מעות על פסח ויוצאות לחולין המעות ע"ז שאל הגמ' מה יוצא לחולין וחוזר וקדש כו' פי' דהא אין הקדש מתחלל ע"י הקדש וע"י מה נתחלל המעות וע"כ שאל איזה אופן היה כאן התנאי ב"ד או דהתנאי ב"ד היה דלא נתקדשו משעת הפרשה ואילך לא הפסח ולא המעות אלא יוצא לחולין עד שעת המנאה ורק אח"כ כשבא הלוקח אצל המוכר לקנות אז ע"י המנאה חל קדושת המעות ונתפס הטלה בקדושה ע"י המעות ועי"ז נתחלל המעות ונמצא דבשעת המנאה נעשה ההקדש והחילול דנתקדש המעות ונתחלל ע"י הטלה והטלה נתפס בקדושה זה היה התנאי ב"ד שיוצא לחולין ההקדש שע"י הפרשה ויתחיל בשעת המנאה או לכך הקדישו משעה ראשונה ר"ל דההקדש נמשך משעה ראשונה בלא הפסק רק דתנאי ב"ד הוא על המעות שלאחר הלקיחה יצא לחולין דנתקדש המעות משעה הראשונה רק עד הלקיחה וע"ז שאל מאי נפ"מ בזה האיך היה התנאי ב"ד הפריש ק' מנה לפסחו והמנה אותו על חמשים א"א יוצא לחולין וחוזר וקדש שאר המעות חולין הן כיון דהוי כל עיקר ההקדש רק בשעת לקיחה אז נתקדש המעות ונתחלל ע"י הפסח והפסח נתפס בקדושה ממילא שאר המעות דלא היו בלקיחה לא נתקדשו והוי חולין ובשביל זה גופא הוי התנאי ב"ד שלא יתקדשו המעות

רק בעת לקיחה כדי שיהא המותר חולין ולא יצטרך לצמצם בהמעות בעת הפרשה אבל א"ת לכך הקדישו משעה ראשונה דנמשך הקדושה משעת הפרשה אך דנתחלל המעות ביד המוכר מתנאי ב"ד דנפסק קדושת המעות ביד המוכר ע"י המכירה ממילא שאר המעות דלא יכנס ליד המוכר ולא היו בהמכירה ממילא נשארו בקדושה כי בזה תלוי הנפ"מ אם נעשה הקדושה ע"י הלקיחה מתנאי ב"ד או נתחלל ע"י הלקיחה מתנאי ב"ד לענין שאר המעות ע"ז פריך ר"י ב"א בשם שמואל בר אבא הגע עצמך שהימנה אותו על חנם מה אית לך יוצא לחולין וחוזר וקדש דא"ת דנתקדש ע"י המכירה דנתקדש המעות ונתפס קדושת הפסח במקומו א"כ בשנתן לו מתנה ע"י מה נתקדש הפסח א"ו דנתקדשו משעה הראשונה משעת הפרשה ורק המעות יוצאות לחולין ביד המוכר מתנאי ב"ד וע"ז אמר מילהון דרבנן אמרין שאינו יוצא לחולין וחוזר וקדש תמן תנינן נתן לה כספים כו' רשב"ל אמר בממנה אותו על פסחו וחגיגתו הדא אמרה שאינו יוצא לחולין וחזר וקדש א"ת שהוא יצא לחולין וחזר וקדש דהקדישה בא ע"י ההמנאה א"כ קשה למה לא חל איסור אתנן על חולין הא נותן לה חולין באתננה ואצלה נעשה הקדש א"ו דקדש משעת הפרשה ואין איסור אתנן חל במוקדשין כדאיתא בבבלי דף צ' ע"א עיי"ש ע"ז משני פתר לה בשלא נכנס לתוך ידה כלום כו' מקריב עליו קני זבין כו' לא בשלא נכנס כו' ואף הכא שלא נכנס לתוך ידה כלום ר"ל דבהקריב קרבן עבורה לא חשוב אתנן דלא חשוב כמו שנתן לה כלום כמו דמותר להקריב קרבן עבור מודר הנאה ולא חשיב מהנהו ומסיק מ"ד הילך אצל מוכרי פסחים כמ"ד אין מקדישין ביו"ט הדא אמרה אינו יוצא לחולין וחוזר וקדש אלא הרי הוא הקדש משעת הפרשה דא"ת יוצא לחולין וחוזר וקדש הוי כמקדיש:

הלכה ד

ר"ה אמר הפריש פסחו ואמר ע"מ שלא ימנה אחר עמו אין אחר נמנה עמו הפרישו סתם כל מה שיבואו מינויו הן פי' כל מי שיבוא אח"כ אפילו אלפי אלפים בני אדם דלא יהיה כזית לכל או"א אמרינן דהן הן המנוין עליו משעה הראשונה משום דס"ל לר"ה דאין המנוין נקראים בעלים על חלקם אלא הבעלים הוא המפריש והמנוין הוא מקופיא יוצאין בו אבל לא הוי בעלים על חלקם ע"כ לא אמרינן דזכו בהם הראשונים באופן שלא יוכל למנות עוד ב"א שלא ישאר כזית לראשונים ז"א דהא אין להם זכיה בו אלא מזומנים לשולחן לצאת בו י"ח וע"כ לפ"ז לאחר המנאה אמרינן דהן הן המנוין עליו משעת הפרשה דהא הפריש על כל מי שירצה להמנות על כל העולם אף דלא יהיה כזית על כל אחד ואחד מ"מ בכלל מנוין הוא ואם יהיה כזית לכל אחד יוצאין כולם ואם לא יהיה כזית לכל אחד יופסל על כולם וע"כ לפ"ז לא שייך לברירה כההיא דכתבו הראשונים

ז"ל גבי מעמד שלשתן שעבדנא לך ולכל דאתא מחמתך דלא שייך לברירה משום דיכול לשעבד לכל העולם והכ"נ הרי כל העולם ראוין להיות מן המנוין ואם לא יספיק לא יספיק לכולם כמו שרשות ביד בעה"ב להזמין לשולחנו לכל מי שירצה ואם אינו מספיק לכולם אינו מספיק ולא יוכלו הראשונים לאמר כבר זכינו בהסעודה שלא תוכל להזמין עוד ז"א אלא הרשות בידו להזמין לכל העולם ולא יספיק לכולם וע"כ משעת הפרשה מוזמן לכל העולם ע"כ כל מה שיבואו אח"כ הן הן מינויו משעה הראשונה דהא לכתחלה הופרש על כולם ע"ז אמר לו ר"ז מתניתא אמרה כן בתמיה א"נ דצ"ל לא אמרה כן ואם ימעט כו' אחד מבני חבורה הראשונה כו' וא"ת כל מה שיבואו מינויו הן הן בני חבורה הראשונה הן ב"ח האחרונה ר"ל איזה שייכות הוא חבורה ראשונה וחבורה אחרונה הא הכל הוי ראשונים דהא חשובי מנוין משעת הפרשה ויד כולם שוין בו אלא ע"כ דהמנוין הוי בעלים על חלקם ויש להם זכיה ואינו יכול להזמין לאחרים להגריע חלקם כזית שלהם וע"כ שייך חבורה ראשונה דמי שנמנה אח"כ לא חשוב כמו שהופרש עליו מתחלה וע"כ לא אמרינן כל מה שיבואו הן הן המנוין משעה הראשונה ז"א אלא חשוב מנוי מכאן ולהבא ומסיים הגמ' מה נפיק מביניהון הפריש פסחו ומשך ידו ואח"כ חזר ונמנה אחר עמו ע"ד דר"ח כשר ולדעתי' דר"ז פסול פי' דהא קי"ל דפסח שאין לו אוכלין נדחה ועי' בתוס' ז"ל דף פ"ט ע"א ד"ה ונטרחו דאם נשאר שעה אחת בלא בעלים לא חזיתו לפסח עכ"ל ז"ל אך אם חזר ונמנה עוד אחר עמו ע"ד דר"ח דחשוב המינוי כמשעה הראשונה דהוי כהופרש מתחלה עליהן וההפרשה נשאר כבתחלה דלא נתבטל בהמשכה ע"כ כשר דאמרינן הוא הוא המנוי עליו משעה הראשונה. אבל לר"ז פסול. וכן נפ"מ בתמורה דלר"ת הוי הקדש יחיד דהא המנוין יוצאין מקופיא והבעלים הוא המפריש ואין המנוין חלק בגוף הפסח ע"כ מצי המפריש למימר ועושה תמורה כדאיתא בתוס' ז"ל במס' זבחים דף ו' ע"א ד"ה מקופיא אבל לר"ז הוי הקדש שותפין דהא זכו בגוף הפסח לחלקם. וע"כ אם נמנו עליו מאה אנשים כאחת לרב חונה אפילו מי שנמנה באחרונה הוא נקרא מנוי ופוסל את כולם ולא יכולין הראשונים למימר כבר זכינו בחלקנו אבל לר"ז אינו יכול להמנות הרבה עד שלא ישאר כזית להראשונים דהא כבר זכו בחלקם בגוף הפסח ע"כ עד מקום שיש בו כזית כשר ואם נשאר באחרונים שאין עליהן כזית פסול על האחרונים דווקא אבל הראשונים עד מקום שיש בו כזית כשר ובנמנה עליו מאה ב"א כא' לא נקט בלשון ע"ד דר"ה וע"ד דר"ז כלישנא דלעיל משום דזהו עיקר הפלוגתא שביניהם:

פרק ט

הלכה ט

תני בר קפרא יפה שתיקה לחכמים ק"ו לטיפשים וכן שלמה אמר גם אויל מחריש חכם יחשב מדנקט לשון גם מוכח מזה דאצ"ל לחכם מחריש אלא גם אויל יחשב לחכם כשמחריש. מוכח מכאן דיפה שתיקה לחכמים:

הלכה י

במתניתין זה תמנה עמו אחד מן השוק לר' חונה דלעיל בה"ד ה"ה אם ימנה אחד מן השוק אח"כ נמי שפיר דמי עי' בדברינו לעיל ה"ד בסוגיא דר"ח ורבי זעירא עיי"ש:

פרק י

הלכה א

ר"י בר"ב בשם ר"י דר' יהודא הוא דתני מים כדי גמיאה כו' יין כדי גמיאה ר"י אומר כדי מזיגת הכוס אלמא דמתניתין דידן ר"י הוא וכ"ז גרסי' במס' שבת ר"פ המוציא יין וקאי על מתניתין דשם:

מזוג בכמה פי' דעד כאן לא ידעינן דבעי רביעית אלא גבי יין חי צריך שיעורא דרובע רביעית כדי שימזגנו ויעמדנו על רביעית אבל אם הוא כבר מזוג יש לומר דלא בעי רביעית וסגי בפחות כמו בעלמא קודם דזרעינהו ולבתר דזרעינהו וכן בסממנים שרוין דאיתא במס' שבת דף ע"ט ע"א לפי שאין אדם טורח לשרות סממנין לצבוע בהם דוגמא לאירא עיי"ש ואימא ה"נ נפ"מ בין קודם מזיגה לאחר מזיגה דלאחר מזיגה צריך שיעור פחות מן קודם מזיגה וקאי על הוצאות שבת [וכן גרסינן שם במס' שבת האי סוגיא] ע"ז קאמר נשמעיניה מן הדא יין כדי גמיאה ר"י אומר כדי מזיגת הכוס הדא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס וכן הגי' במס' שקלים וה"פ כיון דתני ת"ק כדי גמיאה ע"כ דלא מיירי ביין חי דהא אינו ראוי לגמות יין חי אלא ע"כ מיירי במזוג דראוי לגמיאה וקתני סיפא ר"י אומר כדי מזיגת הכוס אלמא דאפילו במזוג צריך נמי רביעית:

מהו לשתותן מפוסקין כלום אמרי אלא שישתה לא שישתכר כן גי' הגר"א ז"ל במס' שקלים:

הלכה ה

הרי ר"ה ויוה"כ בגליל כו' עיקרה הוא בפ' מקום שנהגו ה"א דקפריך שם על מקום שנהגו כך ומקום שנהגו כך הרי יש כאן לא תתגודדו ופריך מר"ה ויוה"כ ומסיק עד סוף הסוגיא ונלפענ"ד דשייך לסוף הלכה ד' ונעתק בכאן לסוף ה"ה. ומצוי הוא בירושלמי

כמה פעמים ולסוף ה"ד שייך הסוגיא הזאת לבתר דתני ר"ח כנגד ד' בנים דברה תורה וכל אחד ואחד משיב לבנו תשובה אחריתי כל אחד לפי בנו ע"ז קשה הא איכא לא תתגודדו ומסיק הא דפורים דמסדר המשנה סמך למקרא כדכתיב במקרא דמשפחה ומשפחה ובפירוש רבתה המקרא דלא הכל שוין בזה אלא כל משפחה ומשפחה ועיר ועיר רשאין לעשות כל אחד ואחד לפי ענינו וה"נ רבתה התורה להשיב תשובה לכל או"א לפי ענינו:

הלכה ז

למה מפני הסיע דעת או משום שעבר עליו חצות פי' דאיתא במס' פסחים דף פ"ה גבי נותר משום עצלי כהונה עי' הר"ת ז"ל משום שנתעצלו הכהנים לאכלו והגיע לידי נותר וע"ז פריך אם מפני שחצות הוא דאורייתא כר"א ב"ע וע"כ גזרו רבנן טומאה משום שעבר ונתעצל והגיע לידי נותר דחצות שהוא מה"ת אבל לר"ע דחצות גופי' הוא גזירה דרבנן והאיך שייך גזירה לגזירה דבשביל דעבר אגזירה דרבנן דחצות יגזרו עליו רבנן בשביל זה טומאה. או דילמא אפילו לר"ע נמי הוי טומאה בלא גזירה דרבנן אלא מכיון דגזרו רבנן עליו איסור אכילה ממילא הוי בי' היסח הדעת והיסח הדעת הוי טמא ע"ז קאמר דגבי פסח לא שייך למימר משום דעבר עליו חצות והוי עבירה שעבר דלא דמי לנותר דקדשים דהתם שייך שפיר עבירה שעברו ונתעצלו ביה משום דהתם כל הכהנים דהמשמר שוין בו משא"כ בפסח הגע עצמך שיש שם חבורה אחרת וגבי ב' חבירות הוי חבורה ראשונה ושניה דלא זכו החבורה האחרונה לאכול אלא לאחר שישאר מן החבורה הראשונה כדאיתא לעיל בפ"ח ה"ד עיי"ש בדברינו היטב וא"כ החבורה הראשונה לא עברו כלל שום עבירה כשהחבורה הראשונה לא גמרו קודם חצות הרי לא עברו עליו החבורה השניה שום עבירה ונמצא דשניהם לא עברו עליו החבורה הראשונה גמרו אכילתם עם חצות והחבירה הראשונה לא היה בידם לאכול קודם שהניחו החבורה הראשונה אלא ע"כ דהוא משום היסח דעת וע"ז מסיק האי סוגיא דהפיגול והנותר וההין יוצא מה אתעביד ליה מטמא כו' או לא ומסיק להוכיח מהא דאבר שיצא מקצתו כדלעיל בפרק ז הי"ב והמסקנא דמטמא את הידים ע"ז קאמר דמכאן נמי מוכח דע"כ הטעם דטומאה הוא משום היסח הדעת ולא דגזרו רבנן עליו משום עבירה שעבר דהא כל עיקר דגזרו רבנן משום עבירה שעבר בפעם הזה כדי שלא יבוא לעבירה זו בפעם אחרת וזה לא שייך רק בנותר כדאיתא בש"ס דילן דף פ"ה נותר גזרו רבנן טומאה משום דאתא לעצולי בי' אבל יוצא אפיקי בידים לא מפקי ליה בידים לא גזרו רבנן טומאה עיי"ש וא"כ מפני מה הוי הטומאה דיוצא וע"כ הוא לאו משום עבירה ולא הוי חשש עבירה אלא רק משום

היסח הדעת לבד והיינו דמסיק אית לך מימר שעבר עליו חצות בתמיה ר"ל משום עבירה אלא מפני הסיע דעת הוי לית טעמא אלא מפני הסיע דעת כן נראה לפענ"ד פירושא דהאי שמעתתא בע"ה ונכון הוא: